

Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ

Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ»

Φοροδιαφυγή των επιχειρήσεων

Διπλωματική Εργασία

που υποβλήθηκε στο Τμήμα Λογιστικής του Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ

ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση

Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Λογιστική και Ελεγκτική

απο το

Μεταξά Γεώργιο του Εμμανουήλ

Ηράκλειο Ιούνιος 2014

Δήλωση αυθεντικότητας, ζητήματα Copyright

«Ο μεταπτυχιακός φοιτητής που εκπόνησε την παρούσα διπλωματική εργασία φέρει ολόκληρη την ευθύνη προσδιορισμού της δίκαιης χρήσης του υλικού, η οποία ορίζεται στη βάση των εξής παραγόντων: του σκοπού και χαρακτήρα της χρήσης (μη-εμπορικός, μη-κερδοσκοπικός, αλλά εκπαιδευτικός-ερευνητικός), της φύσης του υλικού που χρησιμοποιεί (τμήμα του κειμένου, πίνακες, σχήματα, εικόνες, κλπ), του ποσοστού και της σημασίας του τμήματος που χρησιμοποιεί σε σχέση με το όλο κείμενο υπό copyright, και των πιθανών συνεπειών της χρήσης αυτής στην αγορά ή τη γενικότερη αξία του υπό copyright κειμένου».

«Η παρούσα διπλωματική εργασία υποβάλλεται προς έγκριση προς την τριμελή εξεταστική επιτροπή η οποία ορίστηκε από την ΓΣΕΣ του τμήματος Λογιστικής του Τ.Ε.Ι. Κρήτης, σύμφωνα με το νόμο και τον εγκεκριμένο Οδηγό Σπουδών του ΠΜΣ «Λογιστική και Ελεγκτική». Τα μέλη της Επιτροπής είναι:

- Σταματόπουλος Θ. (Επιβλέπων)
- Αρβανίτης Σ.. (Μέλος)
- Θαλασσινός Ε. (Μέλος)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Διανύοντας τον 7^ο χρόνο ύφεσης και τον 5^ο χρόνο δημοσιονομικής κρίσης χρέους η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε δεινή θέση με πολύ δυσμενείς συνέπειες για το σύνολο της ελληνικής κοινωνίας . Η έξοδος από αυτήν την διπλή κρίση μπορεί να επιτευχθεί μόνο με συνολική κινητοποίηση των δυνάμεων της ελληνικής κοινωνίας. Ένα από τα πολύ μεγάλα προβλήματα που ενδημούσαν και ανέδειξε αυτή η κρίση είναι η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα. Η φοροδιαφυγή συμβάλει διπλά στην κρίση , και μειώνοντας τα έσοδα του κράτους , και προσβάλλοντας το αίσθημα ισονομίας και δίκαιης κατανομής των βαρών . Αποτέλεσμα η απροθυμία συναίνεσης εκ μέρους μεγάλου τμήματος της ελληνικής κοινωνίας και η λήψη πιο επώδυνων μέτρων για τους συνεπείς. Η μελέτη της φοροδιαφυγής τόσο στον ελληνικό χώρο όσο και διεθνώς επικεντρώνεται συνήθως στην φοροδιαφυγή σε επίπεδο φυσικών προσώπων και λιγότερο στις επιχειρήσεις. Παρουσιάζει ενδιαφέρον η εξέταση της φοροδιαφυγής εκ μέρους των ελληνικών επιχειρήσεων καθώς μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικά συμπεράσματα σχετικά με τους προσδιοριστικούς παράγοντες αυτής .

Ολοκληρώνοντας την διπλωματική μου εργασία θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Σταματόπουλο Θεόδωρο για την υπομονή και τις πολύτιμες επιστημονικές του συμβουλές τόσο κατά την διάρκεια συγγραφής της εργασίας αυτής, όσο και καθόλη την διάρκεια των σπουδών μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους διδάσκοντες του μεταπτυχιακού προγράμματος για τους νέους επιστημονικούς ορίζοντες γνώσεων που μου άνοιξαν μέσα από την υψηλότερη επιστημονική τους κατάρτιση , τον επαγγελματισμό τους και την άοκνη προσπάθεια τους .

Πάνω από όλους θα ήθελα να ευχαριστήσω την σύζυγό μου και την κόρη μου χωρίς την αγάπη τους τίποτα δεν θα ήταν εφικτό.

Η εργασία αυτή αποτελεί απόδειξη ότι όλες οι δυσκολίες είναι πλέον πίσω μας.

Η εργασία αυτή αφιερώνεται
στην σύζυγο μου Γιούλη και
την κόρη μου Μαρίνα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	iv
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	vi
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	viii
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	ix
ΑΒSTRACT.....	x
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	3
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
1.2 Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΣΤΗ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ.....	4
1.3 ΤΑ ΚΟΣΤΗ ΚΑΙ ΤΑ ΟΦΕΛΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ.....	6
1.4 ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΝΑ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΟΥΝ	7
1.4.1 ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	7
1.4.2 ΈΡΕΥΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΣΤΗ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ.....	9
1.4.3 ΈΡΕΥΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ (Π.Χ. ΜΕΓΕΘΟΣ, ΗΛΙΚΙΑ, ΚΛΑΔΟΣ ΚΤΛ) ΣΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥΣ ΝΑ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΟΥΝ.....	12
1.4.4 ΈΡΕΥΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΧΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΩΝ ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ.....	14
1.5 ΣΗΜΑΔΙΑ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ.....	15
1.5.1 ΈΡΕΥΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΧΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΕΡΔΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ.....	15

1.5.2 ΕΡΕΥΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΧΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ.....	28
2.1 ΣΚΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	28
2.2 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ.....	29
2.3 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ	31
2.4 Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ, ΟΙ ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΔΕΙΓΜΑ	32
2.5 ΤΑ ΕΚΤΙΜΩΜΕΝΑ ΜΟΝΤΕΛΑ.....	35
2.6 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ.....	43
3.1 ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ 1 ^{ΟΥ} ΜΟΝΤΕΛΟΥ.....	43
3.2 ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ 2 ^{ΟΥ} ΜΟΝΤΕΛΟΥ.....	45
3.3 ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ 3 ^{ΟΥ} ΜΟΝΤΕΛΟΥ.....	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	53
4.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	53
4.2 ΣΥΝΟΨΗ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	61
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	63

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Πίνακας Βιβλιογραφικής Ανασκόπησης.....	22
Πίνακας 2: Κατανομή των Επιχειρήσεων του δείγματος στους Κλάδους Οικονομικής Δραστηριότητας.....	37
Πίνακας 3: Μέσος Όρος και Τυπική Απόκλιση των Μεταβλητών του Δείγματος	40
Πίνακας 4: Συντελεστές Συσχέτισης Pearson των Μεταβλητών του Δείγματος	42
Πίνακας 5: Εκτίμηση και Διαγνωστικοί Έλεγχοι του 1 ^{ου} Μοντέλου	43
Πίνακας 6: Εκτίμηση και Διαγνωστικοί Έλεγχοι του 1 ^{ου} Μοντέλου	46
Πίνακας 7: Εκτίμηση και Διαγνωστικοί Έλεγχοι του 1 ^{ου} Μοντέλου	50
Πίνακας 8: Σύνοψη των αποτελεσμάτων των τριών εκτιμηθέντων μοντέλων.....	56

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην εργασία αυτή εξετάζεται το φαινόμενο της φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Η φοροδιαφυγή είναι από τα σημαντικότερα ζητήματα που έχει να αντιμετωπίσει η Ελληνική οικονομία και κοινωνία σήμερα. Η διεθνή βιβλιογραφία και έρευνα δείχνει να εστιάζει το θέμα της φοροδιαφυγής περισσότερο στο επίπεδο των φυσικών προσώπων και λιγότερο σε αυτό των επιχειρήσεων. Όμως η φοροδιαφυγή των επιχειρήσεων αναδεικνύεται σε πολύ σημαντικό ζήτημα τα τελευταία χρόνια και για χώρες με πολύ πιο σταθερά δημόσια οικονομικά από ότι η Ελλάδα.

Η παρούσα εργασία στα πλαίσια της εμπειρικής διερεύνησης της , εξετάζει το μέγεθος της ασκούμενης φοροδιαφυγής με την χρήση του ποσοστού φορολογικής συμμόρφωσης των επιχειρήσεων , καθώς και τη σχέση του μεγέθους αυτού με τις διαστάσεις της οικονομικής δραστηριότητας των επιχειρήσεων και τον κλάδο δραστηριοποίησης. Χρησιμοποιούνται 3 διαφορετικά μοντέλα πολλαπλής παλινδρόμησης η εκτίμηση των οποίων πραγματοποιείται με τη μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων. Το δείγμα αποτελείται από τα στοιχεία 209 ελληνικών επιχειρήσεων , εκτός Χρηματιστηρίου Αθηνών που εκδίδουν λογιστικές καταστάσεις σύμφωνα με το Ελληνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο, για μία περίοδο δεκατριών ετών από το 2001 ως το 2013. Στην στατιστική ανάλυση παράγοντες όπως η μόχλευση των επιχειρήσεων δείχνουν να μην έχουν επίδραση στην φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων , ενώ άλλοι όπως η περιουσιακή διάρθρωση της επιχείρησης, επιδρούν αρνητικά και άλλοι όπως η αποτελεσματικότητα , το μέγεθος, η ρευστότητα , η αύξηση της κερδοφορίας επιδρούν θετικά στην φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Τέλος η έκταση της φοροδιαφυγής διαφοροποιείται ανάλογα με τον κλάδο οικονομικής δραστηριότητας της επιχείρησης.

Λέξεις κλειδιά

Φοροδιαφυγή επιχειρήσεων , Ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης,

ABSTRACT

Purpose. In this paper we consider the phenomenon of corporate tax evasion in Greece. Tax evasion is one of the most important issues that the Greek economy and society is facing today. Current literature and research seems to focus the issue of tax evasion more at a level of personal income and less in this of corporations. But corporate tax evasion becomes a very important issue in recent years even for countries with much more stable public finances than of Greece .

Design/methodology/approach .In the context of this paper's empirical investigation, we consider the size of tax evasion practiced by businesses , using a rate of tax compliance, and the relationship between this rate and other factors of the economic activity of businesses and also the industry they take part. Three different models of multiple regression estimation are used. The models are estimated by using the method of least squares. The sample consists of the financial data of 209 Greek companies not listed in the Athens Exchange. All companies issued their financial statements in accordance with the Greek General Accounting Plan, for a period of thirteen years from 2001 to 2013.

Findings. In statistical analysis factors like the leverage of firms do not seem to have effect on businesses tax compliance, while others such as the asset structure of the firm have negatively impact and others such as efficiency, size, liquidity, increased profitability positively affect the tax compliance of businesses. Finally, the extent of tax evasion varies depending on the industry they take part.

Research limitations/implications. As financial and economical crisis continues in Greece an ongoing research about tax evasion should take place. More factors and more industries must be included and also factors about the effectiveness of changed Greek tax legislation must be considered .

Originality/value. This study provides information about the relationship between tax evasion and factors derived from financial statements, based on an empirical estimation for 209 Greek companies, during a 13-year period.

Keywords: Tax evasion, Tax compliance rate

JEL Classification: C80, H26

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει, σήμερα, η ελληνική οικονομία είναι η φοροδιαφυγή, η οποία αποτελεί σοβαρό εμπόδιο για το δημοσιονομικό της εξορθολογισμό. Η κύρια συνέπεια της φοροδιαφυγής αφορά τα δημόσια έσοδα, τα οποία μειώνει με συνέπειες για το κοινωνικό σύνολο. Η φοροδιαφυγή είναι ένα σύνθετο πρόβλημα, με κοινωνικές συνέπειες, καθώς ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για τη μείωση της αποτελεσματικότητας της οικονομίας και την αύξηση των κοινωνικών ανισοτήτων (Matsaganis & Flevotomou, 2010).

Ο λόγος είναι ότι στρεβλώνει την κατανομή των οικονομικών πόρων, ενώ ταυτόχρονα αυξάνει τα φορολογικά βάρη για τους νομοταγείς φορολογούμενους, και δεν επιτρέπει την ίση μεταχείριση των πολιτών από το Κράτος. Ακόμη, στερεί πόρους από το Δημόσιο, οι οποίοι θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για τις κρατικές δαπάνες. Κατά συνέπεια, η φοροδιαφυγή αυξάνει τις ανάγκες δανεισμού μιας χώρας, μειώνει τη δυνατότητα πραγματοποίηση δημόσιων επενδύσεων, μειώνει την ποιότητα και την ποσότητα των παρεχόμενων δημόσιων αγαθών, ενώ πλήττει και το κοινωνικό κράτος (Βασαρδάνη, 2011).

Η παρούσα μελέτη εξετάζει το φαινόμενο της φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζεται η έννοιά της, οι παράγοντες που την επηρεάζουν και τον τρόπο εντοπισμού και αντιμετώπισής της.

Η έκταση της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα είναι ένα ζήτημα που συζητείται συχνά τα τελευταία χρόνια και θεωρείται ένα από τα δομικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, που δυσχεραίνει την εξάλειψη των ελλειμμάτων της χώρας. Παρόλα αυτά οι έρευνες που επιδιώκουν την εκτίμηση της έκτασης της φοροδιαφυγής είναι ελάχιστες, κυρίως λόγω της δυσκολίας μέτρησης του φαινομένου, με τεκμηριωμένο τρόπο. Επιπλέον, ακόμη λιγότερες είναι οι έρευνες που εξετάζουν ιδιαίτερα τη φοροδιαφυγή των επιχειρήσεων.

Συνεπώς, η διεξαγωγή μιας έρευνας που αφορά την φοροδιαφυγή των επιχειρήσεων και τη σχέση της με τη διαχείριση κερδών μπορεί να παρέχει χρήσιμα στοιχεία για την συμπεριφορά των ελληνικών επιχειρήσεων, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο με τον οποίο αντιμετωπίζουν θέματα όπως η διαχείριση κερδών, οι αμοιβές των διευθυντικών στελεχών και οι λογιστικές διαφορές.

Η έννοια της φοροδιαφυγής, πολλές φορές συνδέεται και συγχέεται με την έννοια της παραοικονομίας. Για το λόγο αυτό, χρήσιμη κρίνεται η παράθεση των ορισμών μερικών βασικών εννοιών που σχετίζονται με το αντικείμενο της μελέτης.

Η παραοικονομία μπορεί να οριστεί ως το σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας που δεν καταγράφεται στους εθνικούς λογαριασμούς, ενώ θα έπρεπε (Βασαρδάνη, 2011).

Από την άλλη πλευρά, η φοροδιαφυγή μπορεί να αφορά τόσο την καταγραφόμενη όσο και τη μη καταγραφόμενη οικονομική δραστηριότητα. Η φοροδιαφυγή ορίζεται ως «η παράνομη ενέργεια της ηθελημένης απόκρυψης φορολογητέου εισοδήματος και άλλων φορολογικών αντικειμένων, κατά τη δήλωση και τον υπολογισμό του οφειλόμενου φόρου, καθώς και η μη απόδοση του οφειλόμενου φόρου στις αρμόδιες κρατικές αρχές» (Βασαρδάνη, 2011).

Μία, ακόμη, σχετική έννοια, που συχνά συνδέεται με την φοροδιαφυγή είναι και η φοροαποφυγή. Η φοροαποφυγή περιλαμβάνει νόμιμους τρόπους και τεχνικές που μπορεί να χρησιμοποιήσει μια επιχείρηση για να μειώσει το ποσό του φόρου που θα κληθεί να πληρώσει με τη μορφή φόρου (Desai & Dharmapala, 2004)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το πρόβλημα της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα απασχολεί εδώ και χρόνια τις ελληνικές κυβερνήσεις, αλλά και άλλους εθνικούς και διεθνείς οργανισμούς. Μερικές από τις αιτίες της είναι η πολυπλοκότητα του ελληνικού φορολογικού συστήματος και η διάρθρωση της ελληνικής οικονομίας, η οποία περιλαμβάνει ένα μεγάλο ποσοστό αυτοαπασχολουμένων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010). Οι παράγοντες αυτοί αυξάνουν την πιθανότητα φοροδιαφυγής, αφού παρέχουν πιο εύκολους τρόπους πραγματοποίησής της (Καλυβιανάκης, 1993).

Η ύπαρξη της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα μπορεί εύκολα να υποθεθεί καθώς τα φορολογικά έσοδα του ελληνικού κράτους (ως ποσοστό του ΑΕΠ), ακόμη και σε εποχές που η ελληνική οικονομία γνώριζε υψηλούς βαθμούς ανάπτυξης, είναι από τα χαμηλότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, παρά το γεγονός ότι οι φορολογικοί συντελεστές είναι ίσοι ή και υψηλότεροι του ευρωπαϊκού μέσου όρου, όπως συμβαίνει πιο έντονα στην έμμεση φορολογία (Βασαρδάνη, 2011).

Η παρούσα βιβλιογραφική ανασκόπηση συγκεντρώνει τα ευρήματα μιας σειράς ερευνών για την φοροδιαφυγή, τους παράγοντες που την επηρεάζουν και τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να εντοπιστεί. Πιο αναλυτικά, παρατίθεται τα βασικά θεωρητικά υποδείγματα για τους προσδιοριστικούς παράγοντες της φοροδιαφυγής, έρευνες που αφορούν τη δομή της επιχείρησης, τον τρόπο διοίκησης και τα χαρακτηριστικά των εταιριών που φοροδιαφεύγουν. Όσον αφορά τον τρόπο εντοπισμού, ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στις λογιστικές – φορολογικές διαφορές και στη σχέση της φοροδιαφυγής με τη διαχείριση των κερδών και τις σχέσεις αντιπροσώπευσης.

1.2 Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΣΤΗ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Το κύριο πρόβλημα του φορολογουμένου (είτε πρόκειται για φυσικό πρόσωπο, είτε πρόκειται για επιχείρηση) είναι να αποφασίσει το ποσό του εισοδήματός του που θα δηλώσει στις φορολογικές αρχές και ποιο ποσό θα αποκρύψει. Η επιλογή του θα πρέπει να μεγιστοποιεί την αναμενόμενη χρησιμότητά του, αφού με το ποσό που δηλώνει αισθάνεται ασφάλεια, ενώ με το ποσό που αποκρύπτει απολαμβάνει μεγαλύτερη απόδοση και κερδίζει φόρο (Allingham & Sandmo, 1972). Το υπόδειγμα των εν λόγω ερευνητών θεωρεί πως τα άτομα συμπεριφέρονται ορθολογικά και αποφεύγουν τον κίνδυνο, ενώ επιδιώκουν να μεγιστοποιήσουν τη χρησιμότητά τους. Συνεπώς, όσο συχνότεροι και αυστηρότεροι είναι οι φορολογικοί έλεγχοι, τόσο μικρότερη είναι η φοροδιαφυγή.

Επομένως, η φοροδιαφυγή προκύπτει από αυτή την νοητική διεργασία και μπορεί να οριστεί ως το ποσό των εισοδημάτων του φορολογούμενου που ηθελήμενα δεν δηλώθηκε στις φορολογικές αρχές, μειώνοντας με αυτό τον τρόπο το ποσό του φόρου που θα κληθεί να πληρώσει. Με την φοροδιαφυγή, όμως, ο φορολογούμενος αναλαμβάνει μια σειρά από κινδύνους. Ο φορολογούμενος όταν αποφασίζει να φοροδιαφύγει, γνωρίζει ότι μειώνει τους πόρους που είναι διαθέσιμοι για την ευημερία του κοινωνικού συνόλου. Για το λόγο αυτό, αναλαμβάνει ένα μη χρηματικό κόστους στιγματισμού, σε περίπτωση σύλληψής του (Bosco & Mittone, 1997).

Στην περίπτωση της Ελληνικής οικονομίας είναι προς συζήτηση κατά πόσο η παραπάνω παραδοχή ισχύει ως προς το τελευταίο μέρος της του κοινωνικού στιγματισμού. Αποτελεί σημαντικό παράγοντα το γεγονός ότι σε ευρεία τμήματα της Ελληνικής κοινωνίας η τέλεση φοροαποφυγής ή/και φοροδιαφυγής όχι μόνο δεν στιγματίζει τον δράστη αλλά αναγνωρίζεται ως θεμιτή πρακτική. Οι ρίζες αυτού του κοινωνικού φαινομένου είναι βαθιές, περίπλοκες και προέρχονται από ιστορικά συλλογικά βιώματα που αφορούν την σχέση του κοινωνικού σώματος με την πολιτική του ηγεσία και την αντίληψη του γενικά για τους ασκούντες εξουσία τόσο στα πλαίσια του νέου ελληνικού κράτους όσο και πριν από την δημιουργία αυτού.

Παρά τη σημαντική συμβολή, όμως, των παραπάνω θεωρητικών υποδειγμάτων, δεν μπορούν να αναδείξουν τους υπόλοιπους παράγοντες που επηρεάζουν τη φοροδιαφυγή και τις αποφάσεις που σχετίζονται με αυτή. Μεγάλος αριθμός ερευνών εξετάζει τους παράγοντες που επηρεάζουν την απόφαση για φοροδιαφυγή και τους τρόπους εντοπισμού της.

Στην Ελλάδα, έχουν γίνει κάποιες προσπάθειες μέτρησης της φοροδιαφυγής. Για παράδειγμα, οι Κανελλόπουλος κ. ά. (1995) συνέκριναν τη φορολογική βάση με τα πραγματοποιηθέντα έσοδα από ΦΠΑ και βρήκαν ότι, για το 1988, η εκτιμώμενη φοροδιαφυγή στο ΦΠΑ ανήλθε σε 38% των πραγματικών φορολογικών εσόδων.

Το μέγεθος της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα έχει εκτιμηθεί στο παρελθόν σε περίπου 4% του ΑΕΠ (Καλυβιανάκης, 1993), με τη χρήση διαφορετικών μεθοδολογιών για την άμεση και την έμμεση φορολογία, λόγω μεγάλων διαφορών μεταξύ των δύο κατηγοριών φόρων.

Οι Τάτσος κ.ά. (2001) επιχείρησαν την έμμεση μέτρηση της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής με τη χρήση της συνάρτησης ζήτησης, σύμφωνα με την οποία το ύψος της παραοικονομίας για το χρονικό διάστημα από το 1960 έως το 1997, εκτιμήθηκε σε 30%, με αυξητική τάση.

Σύμφωνα με τα φορολογικά δεδομένα του οικονομικού έτους 2009, το συνολικό εισόδημα που αποκτήθηκε το 2008 ανήλθε σε 115,1 δισ. ευρώ, από τα οποία 98,4 δισ. ευρώ (ή 85%) αφορούσαν φορολογούμενο εισόδημα φυσικών προσώπων και τα υπόλοιπα 16,7 δισεκ. ευρώ ήταν φορολογητέα κέρδη νομικών προσώπων. Η κατανομή του δηλωθέντος εισοδήματος φυσικών προσώπων κατά πηγή προέλευσης δείχνει ότι η συντριπτική πλειονότητα (76%) προήλθε από μισθωτές υπηρεσίες και συντάξεις, ενώ η συμμετοχή των άλλων πηγών εισοδήματος στο συνολικό δηλωθέν εισόδημα υπολείπεται σημαντικά, με ποσοστά που διαμορφώνονται σε 9% για τις εμπορικές και βιομηχανικές επιχειρήσεις, 9% τις οικοδομές, 4% τα ελεύθερα επαγγέλματα και 2% τις γεωργικές επιχειρήσεις και άλλα εισοδήματα. Στα νομικά πρόσωπα αναλογούσε το υπόλοιπο 31% του συνολικού φόρου. Από τις 221.363 επιχειρήσεις που υπέβαλαν φορολογική δήλωση το 2009, το 44% δήλωσαν μηδενικά κέρδη, ενώ το 95% δήλωσε φορολογητέα κέρδη κάτω από 120.000 ευρώ (Βασαρδάνη, 2011).

Με βάση τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα φορολογικά δεδομένα από το υπουργείο οικονομικών για το οικονομικό έτος 2011 τα παραπάνω στοιχεία μεταβλήθηκαν ως εξής το συνολικό εισόδημα που φορολογήθηκε το 2010 ανήλθε σε 116,5 δισ. ευρώ, από τα οποία 103,7 δισ. ευρώ (ή 89%) αφορούσαν φορολογούμενο εισόδημα φυσικών προσώπων και τα υπόλοιπα 12,8 δισεκ. ευρώ ήταν φορολογητέα κέρδη νομικών προσώπων.

1.3 ΤΑ ΚΟΣΤΗ ΚΑΙ ΤΑ ΟΦΕΛΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Τα οφέλη μιας πλευράς που αποφασίζει να υιοθετήσει μια επιθετική φορολογική συμπεριφορά μπορεί να αποτελούν κόστη για μια άλλη ομάδα συμφερόντων. Τα ανώτερα στελέχη των επιχειρήσεων προσπαθούν να αντισταθμίσουν τα οφέλη και τα κόστη κατά τις φορολογικές τους αποφάσεις.

Το κυριότερο όφελος από την φορολογική επιθετικότητα είναι η εξοικονόμηση φόρου, η οποία συχνά θεωρείται στοιχείο αποτελεσματικότητας της διοίκησης (Chen et al., 2010).

Επιπλέον, οι επιχειρήσεις που ακολουθούν πολιτικές φορολογικής επιθετικότητας συχνά επιδιώκουν να χειραγωγήσουν τα κέρδη τους, τα διανεμόμενα μερίσματα και άλλα στοιχεία και για το λόγο αυτό χρησιμοποιούν περίπλοκες πρακτικές (Chen et al., 2010).

Υπάρχουν και οφέλη, τα οποία αφορούν τα ανώτερα διευθυντικά στελέχη των επιχειρήσεων που φοροδιαφεύγουν. Οι επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν επιθετικές φορολογικές πρακτικές συνήθως αμείβουν τα ανώτερα στελέχη τους με αμοιβές που σχετίζονται με την τιμή της μετοχής, ενώ συνδέονται και με φαινόμενα insider trading (Cheng & Warfield, 2005). Έτσι, πολλές φορές, οι επιχειρήσεις αυτές εμφανίζουν αγορά παγίων σε υψηλότερη τιμή, υπέρογκες αμοιβές συμβούλων και δανεισμό κεφαλαίων με υψηλότερο επιτόκιο. Αυτές οι πράξεις εξοικονομούν φόρο για την επιχείρηση (Schadewald, 2005).

Από την άλλη πλευρά, όμως, υπάρχουν και κόστη για τις επιχειρήσεις αυτές, τα οποία σχετίζονται με τα πρόστιμα και τις ποινές που θα τους επιβληθούν σε περίπτωση φορολογικού ελέγχου (Desai & Dharmapala, 2006).

Ένα, ακόμη, κόστος είναι η έκπτωση της τιμής που θα απαιτήσουν οι υπόλοιποι μέτοχοι αν αντιληφθούν τις δραστηριότητες της διοίκησης (Desai & Dharmapala, 2006). Ο λόγος είναι ότι θα προσπαθήσουν να προστατευτούν από αυτές και την πτώση τιμής και φήμης.

Οι παραπάνω μεταβολές αναμένεται να επηρεάσουν την αξία της επιχείρησης. Ο Desai (2005) διερευνά τον τρόπο με τον οποίο οι επενδυτές αντιμετωπίζουν τις διοικητικές δράσεις που προορίζονται αποκλειστικά για την ελαχιστοποίηση των φορολογικών υποχρεώσεων της εταιρίας. Χρησιμοποιώντας ένα πλαίσιο στο οποίο οι φορολογικές αποφάσεις φοροαποφυγής των διαχειριστών τους δίνουν τη δυνατότητα να μεταβάλλουν την αξία της επιχείρησης, ο ίδιος προβλέπει ότι η επίδραση της φοροδιαφυγής στην αξία της επιχείρησης θα πρέπει να διαφέρει ανάλογα με τις συνθήκες διακυβέρνησης. Τα εμπειρικά αποτελέσματα δείχνουν ότι η μέση επίδραση της φοροδιαφυγής στην σταθερή αξία είναι κοντά στο μηδέν, ωστόσο, το αποτέλεσμα είναι θετικό για τις καλώς διοικούμενες επιχειρήσεις, όπως αναμενόταν. Τα ευρήματα δείχνουν ότι η αντιμετώπιση της εταιρικής φοροαποφυγής ως μεταφορά πόρων από το κράτος προς τους μετόχους είναι ελλιπής, δεδομένων των προβλημάτων που αντιπροσώπευση που χαρακτηρίζουν τις σχέσεις της διοίκησης με τους μετόχους.

1.4 ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΝΑ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΟΥΝ

1.4.1 ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Σύμφωνα με το θεωρητικό υπόδειγμα των Allingham και Sandmo (1972), οι τρεις βασικοί παράγοντες που επηρεάζουν την φοροδιαφυγή είναι οι παρακάτω:

- ο οριακός φορολογικός συντελεστής,
- η πιθανότητα εντοπισμού της φοροδιαφυγής και επιβολής ποινής και
- το ύψος των ποινών.

Σημαντικό ρόλο παίζει, όμως, και η διοίκηση της εταιρίας στις επιλογές και τις αποφάσεις που σχετίζονται με την φοροδιαφυγή. Ο Slemrod (2004) υπογραμμίζει τις διαφορές ανάμεσα στην ατομική και την εταιρική φορολογική συμμόρφωση, υποστηρίζοντας πως στην περίπτωση των εταιριών η φοροδιαφυγή πρέπει να εξετάζεται σε ένα πλαίσιο σχέσεων αντιπροσώπευσης. Ο λόγος είναι το γεγονός ότι οι εταιρίες δεν αποφασίζουν να φοροδιαφεύγουν. Αντίθετα, τα διοικητικά τους στελέχη είναι αυτά που αποφασίζουν να φοροδιαφύγουν.

Συνεπώς, ποιοι είναι οι λόγοι που ωθούν τις επιχειρήσεις να αποφασίσουν να φοροδιαφύγουν ή να αποφύγουν το φόρο; Μια απλή και ευρέως διαδεδομένη άποψη είναι ότι οι φοροαπαλλαγές αποτελούν ένα μέσο για τη μείωση των φορολογικών υποχρεώσεων, χωρίς να συνεπάγονται κυρώσεις για τις επιχειρήσεις που τις εκμεταλλεύονται. Οι επιλογές στη χρηματοδότηση και τις επενδύσεις (DeAngelo & Masulis, 1980), περιλαμβάνουν συναλλαγές που μπορούν να μειώσουν τους φόρους. Οι Graham και Tucker (2005), για παράδειγμα, εκτίμησαν το βαθμό στον οποίο οι φοροαπαλλαγές υποκαθιστούν το χρέος, λειτουργώντας ως μέσα για τη μείωση των φορολογικών υποχρεώσεων.

Η συσχέτιση των εταιρικών κινήτρων με την φοροδιαφυγή και την φοροαποφυγή υποδηλώνει ότι οι μάνατζερ των οποίων τα συμφέροντα ευθυγραμμίζονται περισσότερο με των μετόχων θα συμπεριφέρονται περισσότερο επιθετικά σε θέματα φορολογίας για να προωθήσουν τα συμφέροντα των μετόχων. Στο πλαίσιο αυτό, η ιστορική απροθυμία των διευθυντικών στελεχών να συμμετάσχουν σε πρακτικές φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων μπορεί να εξηγηθεί ως μια αντανάκλαση του προβλήματος αντιπροσώπευσης εντολέα-εντολοδόχου που βάζει ένα φρένο στην εταιρική φοροδιαφυγή. Αυτή η στάση μπορεί να εξηγήσει την αύξηση των μόνους και τα αυξημένα επίπεδα της εταιρικής φοροαποφυγής, που παρατηρούνται τα τελευταία χρόνια. Ουσιαστικά, οι μέτοχοι θέλουν οι μάνατζερ να αποφύγουν τους φόρους, αφού τους κίνητρά τους θα είναι αρκούντως ευθυγραμμισμένα, με αποτέλεσμα να επιδίδονται σε φοροδιαφυγή. Ωστόσο, η άποψη αυτή δεν εξηγεί την ένταση που συχνά παρατηρείται μεταξύ των

διευθυντών και των μετόχων, λόγω του γεγονότος ότι οι διαχειριστές είναι πιθανό να συμπεριφέρονται καιροσκοπικά και με τρόπο που δεν είναι προς το συμφέρον των μετόχων (Desai & Dharmapala, 2006).

Προσπάθειες έχουν γίνει και για την εξήγηση της σχέσης του οπορτουισμού με τη φοροδιαφυγή. Μια κρίσιμη διάσταση της εταιρικής φοροδιαφυγής είναι η μειωμένη διαφάνεια των συναλλαγών, η οποία μπορεί πιο εύκολα να εγδυθεί τα φορολογικά οφέλη της φοροδιαφυγής. Ο λόγος είναι ότι απαιτείται μια ασπίδα για τους διαχειριστές, η οποία επιτυγχάνεται με τη συμμετοχή σε μια ποικιλία δραστηριοτήτων αντιπερισπασμού. Αυτή η κατάσταση περιλαμβάνει πράξεις που είναι σύμφωνες με τα συμφέροντα των μετόχων, αλλά και πράξεις που εξυπηρετούν τα συμφέροντα των διαχειριστών, οι οποίες πραγματοποιούνται συμπληρωματικά, αποκαλύπτοντας την οπορτουιστική συμπεριφορά (Desai & Dharmapala, 2006).

1.4.2 ΕΡΕΥΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΣΤΗ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ

Η δομή και το καθεστώς ιδιοκτησίας των επιχειρήσεων αποτελεί μια σημαντική κατηγορία παραγόντων που επηρεάζουν την φοροδιαφυγή των επιχειρήσεων. Στην παρούσα ενότητα, παρατίθενται έρευνες που εξετάζουν τη συμπεριφορά των οικογενειακών επιχειρήσεων, αλλά και τη σχέση της φοροδιαφυγής με τη θεωρία αντιπροσώπευσης, όταν οι μέτοχοι δεν ταυτίζονται με την διοίκηση.

Οι Chen et al. (2010) εξετάζουν τη φορολογική συμπεριφορά των οικογενειακών επιχειρήσεων. Καθώς οι φόροι αποτελούν ένα σημαντικό κόστος για την επιχείρηση και τους μετόχους, είναι γενικά αναμενόμενο ότι οι μέτοχοι οι επιχειρήσεις να είναι φορολογικά επιθετικές (tax aggressive). Οι οικογενειακές επιχειρήσεις είναι επιχειρήσεις στις οποίες των μέλη της οικογένειας των ιδρυτών τους συνεχίζουν να διατηρούν θέσεις στην ανώτερη διοίκησή τους. Χαρακτηρίζονται από μια μοναδική σύγκρουση συμφερόντων αντιπροσώπευσης, μεταξύ των μεγαλύτερων και των μικρότερων εταίρων, η οποία μπορεί να επηρεάσει τις αποφάσεις που σχετίζονται με την φορολογική συμμόρφωση και επιθετικότητα. Η

έρευνα βρίσκει ότι οι οικογενειακές επιχειρήσεις είναι φορολογικά επιθετικές σε μικρότερο βαθμό. Οι ιδιοκτήτες των οικογενειακών επιχειρήσεων είναι πιο πρόθυμοι να αγνοήσουν τα φορολογικά οφέλη, ώστε να αποφύγουν τα μη φορολογικά κόστη μιας πιθανής πτώσης της τιμής τους. Επιπλέον, οι ιδιοκτήτες οικογενειακών επιχειρήσεων ενδιαφέρονται περισσότερο για τα πρόστιμά και την επίπτωση στην εικόνα και τη φήμη της επιχείρησής τους, από τα ευρήματα ενός φορολογικού ελέγχου.

Ο λόγος για τον οποίο οι ιδιοκτήτες των οικογενειακών επιχειρήσεων προχωρούν λιγότερο σε φορολογικά επιθετικές πρακτικές, όπως η φοροδιαφυγή, καθώς οι περιουσίες τους και η κοινωνική τους θέση είναι δεμένη με την πορεία της επιχείρησης. Ταυτόχρονα, οι μάνατζερ των μη οικογενειακών επιχειρήσεων τείνουν να έχουν πιο βραχυπρόθεσμο ορίζοντα λήψης αποφάσεων, επομένως δεν ενδιαφέρονται στον ίδιο βαθμό για τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις των πράξεών τους. Επιπρόσθετα, οι ιδιοκτήτες των οικογενειακών επιχειρήσεων έχουν περισσότερα κίνητρα να προστατέψουν το 'όνομα της οικογένειας' και να το κληροδοτήσουν στις επόμενες γενιές, επομένως αποφεύγουν με κάθε τρόπο την κακή δημοσιότητα που θα δημιουργούσαν τα ευρήματα ενός φορολογικού ελέγχου (Casson, 1999).

Οι Shakelford και Shevlin (2001) στην εμπειρική τους μελέτη βρίσκουν ότι ο εσωτερικός έλεγχος, η ιδιοκτησιακή δομή και άλλοι παράγοντες που σχετίζονται με το ιδιοκτησιακό καθεστώς, μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά τις επιχειρηματικές αποφάσεις για φορολογική συμμόρφωση.

Πολλές έρευνες συνδέουν τη φορολογική συμπεριφορά των επιχειρήσεων με την λήψη χρηματοοικονομικών αποφάσεων. Τυπικά, τα υψηλά κίνητρα που παρέχονται στα διευθυντικά στελέχη των επιχειρήσεων έχουν σκοπό να ευθυγραμμίσουν τους στόχους του οργανισμού με τους στόχους των στελεχών. Έτσι, οι υψηλότερες αμοιβές των διευθυντικών στελεχών τους παρέχουν κίνητρο να είναι πιο επιθετικοί φορολογικά, ώστε να αυξήσουν την αξία της επιχείρησης μέσω της φοροδιαφυγής. Επομένως, οι αμοιβές και τα κίνητρα που παρέχονται στα μέλη της διοίκησης αποτελούν ένα σημαντικό προσδιοριστικό παράγοντα της φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων (Desai & Dharmapala, 2006).

Σύμφωνα με το Graham (2003), η φορολογία επηρεάζει τις χρηματοδοτικές αποφάσεις, την οργανωσιακή δομή, τις αποφάσεις αναδιάρθρωσης, τις πρακτικές αμοιβών και τις πρακτικές διαχείρισης των κινδύνων.

Οι Desai και Dharmapala (2006) αναλύουν τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην φοροδιαφυγή και τα κίνητρα που παρέχονται στα ανώτερα διοικητικά στελέχη. Η φοροδιαφυγή υπολογίζεται σαν τη διαφορά ανάμεσα στα λογιστικά και τα φορολογικά μεγέθη, τα οποία δεν αποδίδονται στα δεδουλευμένα. Οι ερευνητές αναπτύσσουν ένα ερευνητικό πλαίσιο που συνδέει τη φορολογική συμπεριφορά με τις σχέσεις αντιπροσώπευσης. Από την έρευνα προκύπτει ότι αμοιβές των διευθυντικών στελεχών επηρεάζουν τις αποφάσεις για φοροδιαφυγή των επιχειρήσεων. Επιπλέον, οι λογιστικές και φορολογικές διαφορές σχετίζονται με αρνητικές μη κανονικές αποδόσεις. Οι Desai και Dharmapala (2006) περιγράφουν ένα μοντέλο όπου οι διαχειριστές μπορούν να λειτουργούν καιροσκοπικά και να διεξάγουν μια σειρά τεχνικών φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής. Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από αυτό το μοντέλο περιλαμβάνουν τα εξής: Πρώτον, η σχέση μεταξύ της φοροαποφυγής και των ισχυρών κινήτρων που παρέχονται στους διαχειριστές είναι ασαφής και εξαρτάται από τη σχέση μεταξύ των τεχνικών φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής. Συγκεκριμένα, η φοροδιαφυγή είναι λιγότερο πιθανή όταν τα συμφέροντα των διαχειριστών ευθυγραμμίζονται περισσότερο με τα συμφέροντα των μετόχων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αντίθεση με την άποψη ότι όσο περισσότερο ευθυγραμμίζονται τα συμφέροντα των διαχειριστών με των μετόχων, αυξάνεται και η φοροδιαφυγή. Η άποψη αυτή στηρίζεται στην ιδέα ότι τα ισχυρά κίνητρα κάνουν τους διαχειριστές να συμπεριφέρονται περισσότερο σαν μέτοχοι, αυξάνοντας τη φοροδιαφυγή. Το δεύτερο σχετικό αποτέλεσμα από αυτό το μοντέλο είναι ότι, οι επιχειρήσεις με καλύτερη διακυβέρνηση θα έχουν μια πιο θετική σχέση μεταξύ των ισχυρών κινήτρων και των αποφάσεων για φοροδιαφυγή, ανεξάρτητα από η σχέση που υπάρχει μεταξύ κινήτρων και της φοροδιαφυγής.

Οι δυσκολίες στον καθορισμό της έννοιας της εταιρικής φοροδιαφυγής συνδυάζονται με δυσκολίες στην κατασκευή ενός ποσοτικού μέτρου του φαινομένου. Οι Desai και Dharmapala (2006) παρέχουν ένα τέτοιο μέτρο με βάση τις λεγόμενες λογιστικές-φορολογικές διαφορές. Οι λογιστικές διαφορές αναφέρονται στην απόκλιση μεταξύ των χρηματοοικονομικών εσόδων, όπως αναφέρθηκαν από την

εταιρεία στους μετόχους της και την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (σύμφωνα με τις γενικά αποδεκτές λογιστικές αρχές) και το φόρο του εισοδήματος που δηλώθηκε. Αυτή η μέθοδος έχει δύο βασικά προβλήματα. Το πρώτο είναι το γεγονός ότι τα φορολογικά δεδομένα είναι εμπιστευτικά, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να προσεγγιστούν από τους ερευνητές. Το δεύτερο πρόβλημα σχετίζεται με το γεγονός ότι οι λογιστικές διαφορές μπορεί να μην οφείλονται σε εταιρική φοροδιαφυγή.

1.4.3 ΕΡΕΥΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ (Π.Χ. ΜΕΓΕΘΟΣ, ΗΛΙΚΙΑ, ΚΛΑΔΟΣ ΚΤΛ) ΣΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥΣ ΝΑ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΟΥΝ

Χρήσιμη κρίνεται και η παράθεση των παραγόντων που επηρεάζουν τη φοροδιαφυγή, δηλαδή τα οικονομικά και τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά των εταιριών που επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά το βαθμό στον οποίο αποφασίζουν να φοροδιαφύγουν.

Όσον αφορά τη φοροδιαφυγή των επιχειρήσεων, υπάρχουν θεωρητικά υποδείγματα από συνδέουν τη φοροδιαφυγή με τον κλάδο στον οποίο ανήκει η επιχείρηση. Οι Marrelli και Martina (1988) υποστηρίζουν πως η φοροδιαφυγή είναι συχνότερη και μεγαλύτερη, όσο αυξάνονται τα μερίδια αγοράς, η συνεννόηση στο κλάδο ή οι ολιγοπωλιακές τάσεις.

Οι DeBacker et al. (2013) διερευνούν τη σχέση ανάμεσα στην κουλτούρα της επιχείρησης και το μέγεθος της φοροδιαφυγής και βρίσκουν ότι οι επιχειρήσεις με διαφθαρμένα ανώτερα στελέχη τείνουν να φοροδιαφεύγουν σε μεγαλύτερο βαθμό. Τα αποτελέσματα των Bame-Aldred et al. (2013) εντοπίζουν την ύπαρξη σχέσης μεταξύ της κουλτούρας της χώρας στην οποία δραστηριοποιείται η επιχείρηση και του βαθμού φοροδιαφυγής.

Οι Dyreng et al. (2008) εξετάζουν πόσο διαδεδομένη είναι η μακροπρόθεσμη εταιρική φοροδιαφυγή. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η αποφυγή καταβολής των φόρων δεν σημαίνει ότι μια επιχείρηση έχει κάνει κάτι ανάρμοστο απαραίτητα,

καθώς υπάρχουν πολλές διατάξεις στο φορολογικό κώδικα που επιτρέπουν ή ενθαρρύνουν τις επιχειρήσεις να μειώσουν τους φόρους τους. Διερευνάται ο βαθμός στον οποίο οι επιχειρήσεις είναι σε θέση να συμμετάσχουν σε πρακτικές φοροαποφυγής ή φοροδιαφυγής για μεγάλο χρονικό διάστημα έως και δέκα χρόνια. Το δείγμα που εξετάστηκε αποτελείτο από 437 επιχειρήσεις, εκ των οποίων το 22 τοις εκατό του δείγματος, ήταν σε θέση να διατηρήσουν το φορολογικό συντελεστή μικρότερο από 20 τοις εκατό κατά τη διάρκεια μιας δεκαετούς περιόδου. Μια πρώτη εξέταση των χαρακτηριστικών των επιχειρήσεων που φοροδιαφεύγουν και φοροαποφεύγουν σε μακροχρόνια βάση δείχνει ότι οι πρακτικές αυτές χρησιμοποιούνται από όλους τους κλάδους, αλλά συγκεντρώνονται σε μεγαλύτερο βαθμό σε ορισμένες βιομηχανίες όπως το πετρέλαιο και η εξόρυξη φυσικού αερίου, την ασφάλιση, και τα ακίνητα. Άλλα χαρακτηριστικά που συνδέονται με τη μακροπρόθεσμη φοροαποφυγή περιλαμβάνουν το μεγάλο μέγεθος της επιχείρησης, τη διατήρηση κεφαλαίων σε ένα φορολογικό παράδεισο, τις υψηλές αναλογίες των ακινήτων, εγκαταστάσεων και εξοπλισμού που έχει στην κατοχή της, αλλά και η υψηλή μόχλευση.

Η Rego (2003) εξετάζει τις πολυεθνικές εταιρείες και την δυνατότητά τους να αποφύγουν περισσότερους φόρους από τις εγχώριες επιχειρήσεις, με αποτέλεσμα να απολαμβάνουν χαμηλότερους φορολογικούς συντελεστές. Ενώ αναμένεται ότι οι μεγαλύτερες εταιρείες έχουν υψηλότερους φορολογικούς συντελεστές, οι επιχειρήσεις με μεγαλύτερα κέρδη προ - φόρων έχουν χαμηλότερο πραγματικό φορολογικό συντελεστή. Η αρνητική σχέση μεταξύ των φορολογικών συντελεστών και των κερδών προ φόρου είναι σύμφωνη με την άποψη ότι οι επιχειρήσεις με μεγαλύτερα κέρδη προ φόρου έχουν περισσότερα κίνητρα και πόρους για να συμμετάσχουν στον φορολογικό σχεδιασμό. Οι πολυεθνικές εταιρείες είναι σε θέση να αποφύγουν τους φόρους εισοδήματος, ενώ αντίθετα, οι εγχώριες επιχειρήσεις δεν μπορούν. Συνεπώς, οι πολυεθνικές εταιρείες μπορούν να χρησιμοποιούν τους χαμηλότερους κάθε φορά φορολογικούς συντελεστές. Σε ένα δείγμα πολυεθνικών εταιρειών, τα υψηλότερα επίπεδα των ΗΠΑ των κερδών προ φόρων σχετίζονται με χαμηλότερους φορολογικούς συντελεστές. Έτσι, τα ξένα εισοδήματα συνδέονται με υψηλότερα εταιρικά φορολογικά βάρη. Συνολικά, παρέχονται στοιχεία για την ύπαρξη οικονομικών κλίμακας και φάσματος στον φορολογικό σχεδιασμό .

Οι Richardson et al. (2014) εξετάζουν την επίδραση της εταιρικής φορολογικής επιθετικότητας με την πολιτική δανεισμού της επιχείρησης. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η φορολογική επιθετικότητα συσχετίζεται αρνητικά με το δανεισμό, ενώ αρνητική σχέση εντοπίζεται μεταξύ του δανεισμού και το ποσοστό των εξωτερικών διευθυντικών στελεχών.

Οι Graham και Tucker (2005) εξετάζουν τη σχέση μεταξύ της φοροαποφυγής και των ξένων κεφαλαίων των επιχειρήσεων. Η μέση μείωση που παράγεται είναι περίπου 9%. Οι επιχειρήσεις του δείγματος χρησιμοποιούν λιγότερο δανεισμό όταν χρησιμοποιούν πρακτικές φοροαποφυγής, ενώ όταν οι επιχειρήσεις ξεκινούν τις πρακτικές φοροαποφυγής, οι δείκτες χρέους μειώνονται κατά 8%.

Στην Ελλάδα, ο Κανελλόπουλος (2002) χρησιμοποίησε πρωτογενή στοιχεία από φορολογικούς ελέγχους εταιριών για να εκτιμήσει τη φοροδιαφυγή των Ανωνύμων Εταιριών και τους παράγοντες που την επηρεάζουν. Από την μελέτη του προέκυψε ότι η φοροδιαφυγή επηρεάζεται από τον κλάδο στον οποίο ανήκει η επιχείρηση. Οι κλάδοι με τη μικρότερη συμμόρφωση ήταν η ναυτιλία, οι υπηρεσίες, τα είδη πληροφορικής και οι δημόσιες επιχειρήσεις, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό συμμόρφωσης έχουν οι εταιρίες ενοικίασης μεταφορικών μέσων, το λιανικό εμπόριο, η πληροφορική και οι κατασκευές. Επιπλέον, σχετίζεται θετικά με τα κέρδη, τα ίδια κεφάλαια, το ύψος των αποσβέσεων ενώ σχετίζεται αρνητικά με το μέγεθος της επιχείρησης.

1.4.4 ΕΡΕΥΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΧΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΩΝ ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Οι γνωστοποιήσεις των λογιστικών και φορολογικών στοιχείων των επιχειρήσεων επίσης μπορεί να σχετίζεται με τις φορολογικές αποφάσεις των εταιριών. Οι Lenter et al. (2003) εξετάζουν τη χρησιμότητα των γνωστοποιήσεων και καταλήγουν σε μια σειρά από συμπεράσματα, όπως ότι η υποχρεωτική γνωστοποίηση φορολογικών πληροφοριών από ορισμένες επιχειρήσεις θα παρείχε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στις επιχειρήσεις που δεν θα είχαν αυτή την υποχρέωση. Για το λόγο αυτό, οι συγγραφείς δεν προτείνουν την υποχρεωτική γνωστοποίηση όλων των

φορολογικών στοιχείων. Η μερική γνωστοποίηση φορολογικών πληροφοριών, από την άλλη πλευρά, θα μπορούσε να μειώσει τις διαφορές ανάμεσα στα λογιστικά και τα φορολογικά μεγέθη των επιχειρήσεων. Η αύξηση αυτή της διαφάνειας θα μπορούσε να έχει πολλά οφέλη για τις επιχειρήσεις, αφού θα ασκούσε πίεση για βελτίωση του φορολογικού και νομοθετικού πλαισίου, θα βελτίωνε τις συνθήκες ανταγωνισμού και θα βελτίωνε τη λειτουργία των κεφαλαιαγορών.

Οι Chen, Chen και Cheng (2008) στην έρευνά τους σε οικογενειακές επιχειρήσεις βρίσκουν ότι γνωστοποιούν λιγότερα οικονομικά στοιχεία εθελοντικά. Παρόλα αυτά, είναι πιο πιθανό να χρησιμοποιήσουν σήματα για να ενημερώσουν τους επενδυτές για την κερδοφορία τους.

Οι Lev και Plesko (2003) προτείνουν την αύξηση των υποχρεωτικών γνωστοποιήσεων λογιστικών μεγεθών και φορολογικών μεγεθών, ώστε να μειωθούν οι λογιστικές – φορολογικές διαφορές και να αποκτήσουν τα κέρδη μεγαλύτερη ποιότητα. Επιπλέον, με τις περισσότερες υποχρεωτικές γνωστοποιήσεις, οι επενδυτές και άλλοι χρήστες, θα έχουν πληρέστερη και πιο αξιόπιστη πληροφόρηση, γεγονός που θα διευκολύνει για αυτούς τη λήψη χρηματοοικονομικών αποφάσεων.

Συνεπώς, οι ερευνητές έχουν την τάση να προτείνουν αύξηση των γνωστοποιήσεων των λογιστικών και φορολογικών μεγεθών, ακόμη και με υποχρεωτικό τρόπο, όμως δεν θεωρούν απαραίτητη την πλήρη γνωστοποίηση, παρά μόνο τη μερική.

1.5 ΣΗΜΑΔΙΑ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

1.5.1 ΈΡΕΥΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΧΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΕΡΔΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Οι φόροι είναι αναγκαστικές πληρωμές, οι οποίες επηρεάζουν τις χρηματοδοτικές και επενδυτικές αποφάσεις των επιχειρήσεων, ενώ μεταβάλλουν και την αξία της επιχείρησης (Modigliani & Miller, 1958). Με τον τρόπο αυτό, επηρεάζουν και την κεφαλαιακή δομή των επιχειρήσεων. Για το λόγο αυτό, πολλές

έρευνες επιχειρούν να εξετάσουν πόσο διαδεδομένη είναι η φοροδιαφυγή και η φοροαποφυγή των επιχειρήσεων, αλλά και με ποιο τρόπο επηρεάζει τις επιχειρηματικές αποφάσεις.

Οι περισσότερες επιχειρηματικές αποφάσεις έχουν επίδραση στη φορολόγηση των επιχειρήσεων. Τα ανώτερα στελέχη προσπαθούν να προστατέψουν την επιχείρηση από την μεγάλη φορολόγηση. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι και η απόφαση μιας επιχείρησης να χρηματοδοτηθεί με δανεισμό παρά με ίδια κεφάλαια (Desai & Dharmapala, 2004).

Η έννοια της «ποιότητας των κερδών» δεν έχει ένα σαφή ορισμό, όμως οι περισσότεροι ερευνητές συνδέουν την ποιότητα κερδών με τη βιωσιμότητα ή την επιμονή των κερδών, γεγονός που υπονοεί ότι κέρδη που ανακοινώνει μια επιχείρηση είναι υψηλής ποιότητας, όταν αναμένεται να επαναληφθούν στο μέλλον. Το φορολογητέο εισόδημα αναμένεται να παρέχει πληροφορίες σχετικά με την ποιότητα των κερδών επειδή ο κώδικας φορολογίας δεν επιτρέπει πολλές από τις εκτιμήσεις στις οποίες βασίζεται λογιστική σε δεδουλευμένη βάση (όπως για παράδειγμα τα επισφαλή χρέη ή τα warranties), οι οποίες είναι συχνά το όχημα για τη διαχείριση των κερδών (Lev & Nissim, 2002).

Η διεύρυνση του χάσματος κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 μεταξύ των λογιστικών καταστάσεων και του φορολογητέου εισοδήματος είναι γεγονός. Οι Lev και Nissim (2002) εξετάζουν αν αυτό το χάσμα παρέχει πληροφόρηση όσον αφορά την ποιότητα ή την ανθεκτικότητα των κερδών. Τεκμηριώνουν ότι ο ποιοτικός δείκτης του φορολογητέου εισοδήματος – ο λόγος των φορολογικών προς τα λογιστικά κέρδη - συσχετίζεται θετικά με διάφορες εκτιμήσεις για την ανθεκτικότητα των κερδών. Διαπιστώνουν επίσης ότι η αναλογία των φορολογητέων προς τα λογιστικά κέρδη προβλέπει μελλοντικά έσοδα έως και πέντε χρόνων μετά, και ότι οι πληροφορίες που παρέχει το φορολογητέο εισόδημα για την ποιότητα των κερδών είναι οριακές. Τέλος, προκύπτει ότι οι επενδυτές φαίνεται να κατανοούν πλήρως τις ποιοτικές πληροφορίες για το φορολογητέο εισόδημα για τις επιχειρήσεις με χαμηλής ποιότητας κέρδη, αλλά όχι για τις επιχειρήσεις με κέρδη χαμηλής ποιότητας. Το εύρημα αυτό συμφωνεί με την θεωρία προοπτικής των Kahneman και Tversky (1979).

Ο Healy (1985) εξετάζει την υπόθεση ότι τα στελέχη που αμείβονται με μπόνους επιλέγουν λογιστικές διαδικασίες που αυξάνουν την αποζημίωσή τους. Νωρίτερα, οι Watts (1977) και Watts και Zimmerman (1978) είχαν υποστηρίξει ότι τα μπόνους δημιουργούν ένα κίνητρο για τους διαχειριστές να επιλέξουν λογιστικές διαδικασίες και να χρησιμοποιήσουν τα δεδουλευμένα μεγέθη με τέτοιο τρόπο που να αυξηθεί η παρούσα αξία των αμοιβών τους. Η μελέτη του Healy αναλύει τη μορφή των μπόνους, παρέχοντας μια πιο πλήρη περιγραφή των αποτελεσμάτων των λογιστικών κινήτρων. Τα αποτελέσματα της μελέτης του δείχνουν ότι οι πολιτικές της χρήσης των δεδουλευμένων σχετίζονται με κίνητρα που προκύπτουν από τις συμφωνίες τους για μπόνους. Επιπλέον, οι μεταβολές στις λογιστικές διαδικασίες συνδέονται με την έγκριση ή την τροποποίηση του σχεδίου μπόνους των διευθυντικών στελεχών.

Η βιβλιογραφία, κατά τα τελευταία χρόνια, έχει αρχίσει να δίνει έμφαση στο φαινόμενο της διαχείρισης των κερδών, που είναι ο χειρισμός του δηλωθέντος εισοδήματος από τους διαχειριστές, προκειμένου να επιτύχουν τους στόχους που τους έχουν τεθεί για να λάβουν κάποιο μπόνους. Το πρώτο πρόβλημα μπορεί να αντιμετωπιστεί με την εκτίμηση του φορολογητέου εισοδήματος των επιχειρήσεων με τη χρήση των δημοσιευμένων δεδομένων χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Για παράδειγμα, οι Manzon και Plesko (2002) ανέπτυξαν μία προσέγγιση, η οποία περιλαμβάνει τη χρήση του φόρου μιας επιχείρησης όπως δηλώθηκε στις οικονομικές της καταστάσεις και αναγωγή του ποσού αυτού με βάση το φορολογικό συντελεστή, προκειμένου να εκτιμηθούν τα έσοδα και τα κέρδη της. Αυτό το φορολογητέο εισόδημα που υπολογίστηκε μπορεί στη συνέχεια να αφαιρεθεί από τα κέρδη προ φόρων της επιχείρησης, για να υπολογίσουμε την εκτιμώμενη λογιστική - φορολογική διαφορά.

Ενώ υπάρχουν μια σειρά από αντιρρήσεις για την προσέγγιση αυτή (Hanlon, 2003), όμως παραμένει η μόνη διαθέσιμη διαδικασία μέτρησης των λογιστικών διαφορών, ελλείψει της δυνατότητας άμεσης παρατήρησης των φορολογικών δηλώσεων των επιχειρήσεων. Επιπλέον, έχει το πλεονέκτημα ότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί και από τους επενδυτές.

Οι Desai και Dharmapala (2004) αναλύουν τη σχέση ανάμεσα στη διαχείριση των κερδών των επιχειρήσεων και την φοροδιαφυγή. Επιπλέον, εξετάζουν τη σχέση

ανάμεσα σε άλλα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων και την φοροδιαφυγή. Η μελέτη τους καταλήγει στο συμπέρασμα ότι μια σειρά από χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων που επηρεάζουν την απόφαση για φοροδιαφυγή. Οι δύο ερευνητές υποστηρίζουν πως οι μάνατζερ που θέλουν να εκμεταλλεύονται τις ευκαιρίες, είναι πιθανό να χρησιμοποιούν τεχνικές φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής για να προωθήσουν τα δικά τους συμφέροντα, δημιουργώντας ένταση στις σχέσεις μεταξύ μετόχων και διοίκησης.

Οι Cheng et al. (2009) εξετάζουν τη σχέση ανάμεσα στα κίνητρα που αφορούν τις μετοχές και τη διαχείριση των κερδών στον τραπεζικό κλάδο. Τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι οι μάνατζερ που αμείβονται με μόνους μετοχών έχουν την τάση να χειραγωγούν τα κέρδη, όταν οι δείκτες κεφαλαίου βρίσκονται κοντά στα ελάχιστα επίπεδα που απαιτεί ο νομοθέτης. Συνεπώς, σε αυτό τον κλάδο, η νομοθετική παρέμβαση δεν περιορίζει, αλλά περισσότερο εντείνει τη χειραγώγηση κερδών.

Οι Armstrong et al. (2012) διερευνούν τη σχέση ανάμεσα στα κίνητρα που παρέχονται στα διευθυντικά στελέχη και το φορολογητέο εισόδημα των εταιριών. Οι μελετητές βρίσκουν ότι τα κίνητρα στην αμοιβή του διευθυντικού στελέχους εμφανίζει μια σημαντική, αρνητική σχέση με το φορολογικό συντελεστή, αλλά ασήμαντη σχέση με τα άλλα χαρακτηριστικά του φορολογικού συστήματος. Συνεπώς, τα διευθυντικά στελέχη που έχουν κίνητρα είναι πιο πιθανό να μειώσουν το εισόδημα για το οποίο θα φορολογηθεί η επιχείρηση.

Οι Crocker και Slemrod (2005) εξέτασαν την φοροδιαφυγή των επιχειρήσεων στα πλαίσια της σχέσης μεταξύ των μετόχων και της διοίκησης που έχει στην κατοχή της εμπιστευτικές πληροφορίες για τις νόμιμες μειώσεις που μπορούν να γίνουν στο φορολογητέο εισόδημα, και η οποία μπορεί να λάβει την απόφαση να προβεί ακόμη και σε παράνομες πράξεις φοροδιαφυγής. Γίνεται η υπόθεση ότι υπάρχουν ποινές από την πλευρά της Πολιτείας, ενώ ταυτόχρονα παρέχονται και κίνητρα στη διοίκηση. Τα αποτελέσματα της μελέτης δείχνουν ότι οι ποινές που επιβάλλονται στη διοίκηση είναι πιο αποτελεσματικές στη μείωση της φοροδιαφυγής από τις ποινές που επιβάλλονται στους μετόχους.

1.5.2 ΕΡΕΥΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΧΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Συχνά οι επιχειρήσεις εμφανίζουν διαφορετικά λογιστικά αποτελέσματα από τα φορολογικά, γεγονός που μπορεί να οφείλεται στους διαφορετικούς κανόνες και τον διαφορετικό βαθμό ευελιξίας στον υπολογισμό. Οι λογιστικές αυτές διαφορές, αποτελούν σήμα κινδύνου για τους επενδυτές, αφού έχουν συνδεθεί με τη διαχείριση των κερδών και την φοροδιαφυγή.

Προκειμένου να εντοπιστούν οι επιπτώσεις της διαχείρισης των κερδών, οι Desai και Dharmapala (2006) εφαρμόζουν μια διαδικασία που επιδιώκει να διορθώσει τις λογιστικές διαφορές, όπως εκτιμήθηκαν με τη χρήση της παραπάνω προσέγγισης, για τον εντοπισμό της διαχείρισης κερδών. Στη διεθνή βιβλιογραφία της λογιστικής, μια ευρέως χρησιμοποιούμενη μεθοδολογία για τον εντοπισμό της διαχείρισης των κερδών είναι η χρήση της λογιστικής με δεδουλευμένα μεγέθη, στην οποία τα διευθυντικά στελέχη πραγματοποιούν προσαρμογές στις ταμειακές ροές για τον υπολογισμό των καθαρών κερδών της εταιρείας, σύμφωνα με επιλογές που βρίσκονται στη διακριτική τους ευχέρεια στην αναφορά των αποτελεσμάτων της επιχείρησης (Dechow, Sloan & Sweeney, 1995; Dechow et al., 2003). Η προσέγγιση αυτή απομονώνει ουσιαστικά το συστατικό της εκτιμώμενης λογιστικής διαφοράς που δεν εξηγείται από τα δεδουλευμένα.

Ο Hanlon (2003) εξετάζει τις γνωστοποιήσεις λογιστικών στοιχείων που απαιτούνται από τις επιχειρήσεις, καθώς και τα προβλήματα που υπάρχουν στην εκτίμηση του πραγματικού εισοδήματος μιας επιχείρησης, με τη χρήση των στοιχείων των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Η διαφορά ανάμεσα στο εισόδημα προς φορολόγηση και το λογιστικό εισόδημα έχει απασχολήσει τα τελευταία χρόνια τη διεθνή αρθρογραφία, λόγω της αύξησης των πρακτικών φοροαποφυγής, της κατεύθυνσης μεγάλων κεφαλαίων προς τους φορολογικούς παράδεισους και των λογιστικών σκανδάλων.

Οι λόγοι για τους οποίους το φορολογητέο εισόδημα και το λογιστικό εισόδημα δεν συμπίπτουν είναι πολλοί. Ο κυριότερος λόγος είναι ότι χρησιμεύουν για διαφορετικούς λόγους, αφού οι λογιστικές καταστάσεις στοχεύουν στην παροχή

πληροφοριών στους εξωτερικούς χρήστες ώστε να λάβουν οικονομικές αποφάσεις. Η χρήση των δεδουλευμένων μεγεθών γίνεται για την αντιμετώπιση προβλημάτων μέτρησης για συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα, ενώ ταυτόχρονα οι διαχειριστές των εταιριών τα χρησιμοποιούν για να παρέχουν σηματοδότηση στους επενδυτές για την επίδοση της επιχείρησης. Από την άλλη πλευρά, το φορολογητέο εισόδημα χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό του ποσού του φόρου που θα κληθεί να πληρώσει η επιχείρηση και για να παρέχουν κίνητρα στις επιχειρήσεις να προχωρήσουν σε συγκεκριμένες δραστηριότητες (Hanlon, 2003).

Μια ακόμη πηγή των λογιστικών και φορολογικών διαφορών είναι η καιροσκοπική δημοσιοποίηση πληροφόρησης. Για παράδειγμα, οι επιχειρήσεις μπορεί να ακολουθούν (νόμιμες ή μη) στρατηγικές σχεδιασμού του εισοδήματός τους, μειώνοντάς το σε σχέση με το φορολογητέο τους εισόδημα. Αντίστοιχα, μια επιχείρηση μπορεί να αυξάνει τα λογιστικά της κέρδη σε σχέση με τα φορολογητέα, αν δεν πληρώνει φόρο για ορισμένα εισοδήματα. Οι διαφορές μεταξύ του λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος των επιχειρήσεων παρουσιάζει ενδιαφέρον, καθώς μπορεί να αποτελεί σημάδι ότι μια επιχείρηση φοροδιαφεύγει (Hanlon, 2003).

Ο Hanlon (2002) διερεύνησε το ρόλο των λογιστικών διαφορών και τις πληροφορίες που παρέχουν για τα κέρδη, τα δεδουλευμένα μεγέθη και τις ταμειακές ροές. Επιπλέον, εξέτασε το βαθμό στον οποίο οι λογιστικές διαφορές επηρεάζουν τις εκτιμήσεις των επενδυτών για τα μελλοντικά κέρδη της επιχείρησης. Ο ερευνητής βρίσκει ότι, κατά τα οικονομικά έτη που παρουσιάζονται μεγάλες λογιστικές διαφορές, οι επιχειρήσεις έχουν λιγότερο ανθεκτικά κέρδη σε σχέση με τις εταιρίες με μικρές λογιστικές διαφορές. Επιπλέον, τα στοιχεία που προκύπτουν είναι συνεπή με την άποψη ότι οι επενδυτές ερμηνεύουν τις μεγάλες λογιστικές διαφορές (όταν τα λογιστικά κέρδη είναι μεγαλύτερα από το φορολογητέο εισόδημα) ως «κόκκινο πανί», μειώνοντας τις προσδοκίες τους από τα μελλοντικά κέρδη για την εν λόγω εταιρεία, τα επόμενα χρόνια. Ωστόσο, για τα οικονομικά έτη που σημειώνονται σημαντικές αρνητικές λογιστικές διαφορές (όταν τα λογιστικά κέρδη είναι μικρότερα από τα φορολογικά κέρδη), οι επενδυτές υπερεκτιμούν τα δεδουλευμένα μεγέθη των κερδών, ένα συμπέρασμα που είχε προκύψει και σε προηγούμενες έρευνες (όπως για παράδειγμα του Sloan, 1996). Τέλος, τα δεδομένα των προβλέψεων των αναλυτών παρέχουν ενδείξεις ότι οι αναλυτές χρησιμοποιούν τις λογιστικές διαφορές κατά

τρόπο παρόμοιο με τους επενδυτές. Αυτό σημαίνει ότι οι προβλέψεις κατά τα οικονομικά έτη που υπάρχουν μεγάλες λογιστικές διαφορές είναι λιγότερο αισιόδοξες.

Η λογιστική βιβλιογραφία υποστηρίζει ότι η διαφορά μεταξύ των κερδών προ φόρων στις οικονομικές καταστάσεις και το φορολογητέο εισόδημα (δηλαδή, οι λογιστικές-φορολογικές διαφορές) μπορούν να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τα τρέχοντα κέρδη. Καθώς υπάρχει λιγότερη ευχέρεια κατά τον υπολογισμό του φορολογητέου εισοδήματος, οι λογιστικές - φορολογικές διαφορές μπορούν να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με την διαχείριση των δεδουλευμένων. Για παράδειγμα, οι Revsine, Collins και Johnson (1999) προτείνουν το λόγο των κερδών προ φόρων προς το φορολογητέο εισόδημα να χρησιμοποιείται ως μέτρο του συντηρητισμού ή της επιθετικότητας της επιχείρησης.

Οι Paleru, Healy και Bernard (2000) επισημαίνουν ότι ένα αυξανόμενο κενό ανάμεσα στα δηλωθέντα εισοδήματα της επιχείρησης και το φορολογητέο εισόδημα είναι ένας εν δυνάμει κίνδυνος που μπορεί να αποτελέσει κόκκινο πανί. Ο Penman (2001) χρησιμοποιεί τη διαφορά μεταξύ των λογιστικών κερδών και του φορολογητέου εισοδήματος για την ανίχνευση της χειραγώγησης των εξόδων ή των κερδών της επιχείρησης.

Πολλές έρευνες διερευνούν τις λογιστικές - φορολογικές διαφορές ως δείκτη διαχείρισης των κερδών. Οι Mills και Newberry (2001) παραθέτουν στοιχεία που υποστηρίζουν ότι το μέγεθος των λογιστικών - φορολογικών διαφορών που σχετίζονται στοιχεία χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, όπως τα προηγούμενα κέρδη, η οικονομική δυσχέρεια και τα μπόνους. Οι Phillips, Pincus και Rego (2003) επεκτείνουν την έρευνα αυτή και αναφέρουν ότι κατά τα οικονομικά έτη με μικρές αυξήσεις κερδών, υπάρχουν μεγαλύτερες δαπάνες αναβαλλόμενου φόρου (στοιχείο που είναι ενδεικτικό του γεγονότος ότι τα κέρδη υπερβαίνουν το φορολογητέο εισόδημα) από τα οικονομικά έτη με μικρή μείωση του κέρδους και καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι ο αναβαλλόμενος φόρος σχετίζεται με τις δραστηριότητες διαχείρισης των κερδών των επιχειρήσεων. Οι Joos, Pratt & Young (2000) αναφέρουν ότι η σχέση των κερδών με τις αποδόσεις είναι ασθενέστερη όταν οι λογιστικές - φορολογικές διαφορές (σε απόλυτη τιμή) είναι μεγάλες. Αυτό ερμηνεύεται ως απόδειξη ότι οι επιχειρήσεις με μεγάλες λογιστικές - φορολογικές διαφορές

διαχειρίζονται τα κέρδη τους με καιροσκοπικό τρόπο και οι επενδυτές αναγνωρίζουν αυτές τις ενέργειες και μειώνουν την εξάρτησή τους από τα κέρδη .

Τα στοιχεία των κυριότερων ερευνών της βιβλιογραφικής ανασκόπησης που προηγήθηκε συνοψίζονται στον Πίνακα 1 που ακολουθεί.

Πίνακας 1: Πίνακας Βιβλιογραφικής Ανασκόπησης

Ερευνητής	Υποθέσεις	Προέλευση δεδομένων	Κρίσιμες μεταβλητές
Chen et al. (2010)	Οι οικογενειακές επιχειρήσεις εμφανίζουν ένα συστηματικά διαφορετικό επίπεδο φορολογικής επιθετικότητας σε σχέση με τις μη οικογενειακές επιχειρήσεις.	3865 οικονομικά έτη από 1003 επιχειρήσεις του S&P 1500 για την περίοδο 1996-2000	Εξαρτημένη: φορολογική επιθετικότητα. Ανεξάρτητες: οικογενειακή ιδιοκτησία, ROA, μόχλευση, μεταφορά ζημιών, ξένο εισόδημα, πάγια στοιχεία, άυλα στοιχεία, εισόδημα, μέγεθος, δείκτης αγοραίας προς λογιστική αξία, λογιστικές-φορολογικές διαφορές
Shakelford & Shevlin (2001)	Εξετάζεται η εξέλιξη της φορολογικής έρευνας σε τρεις τομείς: το συντονισμό φορολογικών και μη φορολογικών παραγόντων, την επίδραση των φόρων στις τιμές των στοιχείων του ενεργητικού και τη φορολογία του διεθνούς εμπορίου.	Δεδομένα φορολογικών ερευνών 15 ετών. Βιβλιογραφική ανασκόπηση.	Τίθενται μεθοδολογικά ζητήματα για: τους οριακούς φορολογικούς συντελεστές, τη μεροληψία της αυτό-επιλογής, τα μοντέλα αντιστάθμισης, τις αλλαγές στην κεφαλαιακή δομή, τη φορολογική επιβάρυνση, τα εμπιστευτικά δεδομένα.
Graham (2003)	Εξετάζεται αν οι συμφωνίες μείωσης της φορολογίας επηρεάζουν τις αποφάσεις για δανεισμό	44 περιπτώσεις συμφωνιών για μείωση του φόρου. Ανάλυση παλινδρόμησης.	Εξαρτημένη: Επίπεδο δανειακής επιβάρυνσης. Ανεξάρτητες: χρήση φορολογικών συμφωνιών, Δείκτης δανειακής επιβάρυνσης, αγοραία προς λογιστική αξία, πωλήσεις, ROA, πωλήσεις, μέρισμα, εξασφαλίσεις
Marrelli & Martina (1988)	Εξετάζεται το άριστο επίπεδο φοροδιαφυγής σε μια ολιγοπωλιακή αγορά	Ανάπτυξη μοντέλου φορολογικής συμμόρφωσης.	Φορολογική συμμόρφωση. Ανεξάρτητες: κέρδη, η απόφαση για φοροδιαφυγή,
DeBacker et al. (2013)	Εξετάζεται η επιρροή της διαφθοράς στην φοροδιαφυγή των επιχειρήσεων	261.871 παρατηρήσεις για επιχειρήσεις που υπέστησαν φορολογικό έλεγχο από το 1996 έως το 2007. Ανάλυση	Φορολογική διαφορά. Ανεξάρτητες: δείκτης διαφθοράς και άλλες (συνολικό εισόδημα, καθαρό εισόδημα, σύνολο ενεργητικού).

Ερευνητής	Υποθέσεις	Προέλευση δεδομένων	Κρίσιμες μεταβλητές
		παλινδρόμησης.	
Dyreg et al. (2008)	Εξετάζεται η έκταση της μακροχρόνιας φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων.	19.470 παρατηρήσεις για φόρους που πληρώθηκαν από 1.947 εταιρίες το διάστημα 1995-2004. Ανάλυση παλινδρόμησης.	Αποτελεσματικοί συντελεστές φορολόγησης. Ανεξάρτητες: ποσοστό παγίων, αξία δικαιωμάτων, ποσοστό άυλων παγίων, ξένο εισόδημα, ξένα στοιχεία ενεργητικού, μόχλευση, δαπάνες διαφήμισης, καθαρές λειτουργικές ζημιές, φορολογικοί παράδεισοι, κέρδη κεφαλαίου.
Rego (2003)	H1: Οι παγκόσμιοι αποτελεσματικοί φορολογικοί συντελεστές για τις μικρές και τις μεγάλες επιχειρήσεις διαφέρουν. Αν οι οικονομίες κλίμακας παράγουν μεγαλύτερα φορολογικά οφέλη από ο,τι κόστη, τότε οι μεγάλες επιχειρήσεις θα έχουν χαμηλότερους αποτελεσματικούς φορολογικούς συντελεστές. H2: Οι εταιρίες με μεγαλύτερο εισόδημα προ φόρων αποφεύγουν πιο συστηματικά τους φόρους εισοδήματος σε σχέση με τις εταιρίες με χαμηλότερο εισόδημα, γεγονός που οδηγεί σε χαμηλότερους παγκόσμιους αποτελεσματικούς φορολογικούς συντελεστές. H3: Οι εταιρίες με περισσότερες δραστηριότητες στο εξωτερικό έχουν χαμηλότερους αποτελεσματικούς φορολογικούς συντελεστές σε σχέση με τις εταιρίες με λιγότερες διεθνείς λειτουργίες.	Δεδομένα εγχώριων και πολυεθνικών επιχειρήσεων στις ΗΠΑ. Ανάλυση παλινδρόμησης	Αποτελεσματικοί φορολογικοί συντελεστές. Εξαρτημένες: μέγεθος, μόχλευση, ROA, ένταση κεφαλαίου, αποτέλεσμα προ φόρων.
Richardson et al. (2014)	H1: Όλων των άλλων στοιχείων σταθερών, η φορολογική επιθετικότητα εμφανίζει αρνητική συσχέτιση	Δείγμα 6967 εταιριών για την περίοδο 2001-2010	Εταιρικό χρέος. Ανεξάρτητες: φορολογική επιθετικότητα και εξωτερικά μέλη στο ΔΣ.

Ερευνητής	Υποθέσεις	Προέλευση δεδομένων	Κρίσιμες μεταβλητές
	με το εταιρικό χρέος. H2: Όλων των άλλων στοιχείων σταθερών, υπάρχει συσχέτιση μεταξύ των εξωτερικών διοικητικών στελεχών στο Δ.Σ. και του εταιρικού χρέους. H3: Όλων των άλλων στοιχείων σταθερών, η αρνητική συσχέτιση μεταξύ της φορολογικής επιθετικότητας και του χρέους είναι μεγαλύτερη σε εταιρίες με περισσότερα εξωτερικά διοικητικά στελέχη στο ΔΣ.		
Κανελλόπουλος (2002)	Εξετάζεται η έκταση της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα και τα χαρακτηριστικά των εταιριών που φοροδιαφεύγουν περισσότερο.	Δεδομένα από 50.000 νοικοκυριά κι επιχειρήσεις	Φορολογική συμμόρφωση. Εξαρτημένες: προϊόν φορολογικού ελέγχου, φόροι χρήσης, κλάδος
Chen, Chen & Cheng (2008)	Η πιθανότητα για εθελοντικές γνωστοποιήσεις είναι σημαντικά διαφορετική μεταξύ των οικογενειακών και των μη οικογενειακών εταιριών.	4415 δεδομένα από 1311 επιχειρήσεις του δείκτη S & P 1500 για την περίοδο 1996-2000	Εθελοντικές γνωστοποιήσεις. Εξαρτημένες: οικογενειακή ιδιοκτησία, θεσμικό καθεστώς, αριθμός των αναλυτών, διακύμανση των προβλέψεων των αναλυτών, διακύμανση των αποδόσεων, ανεξαρτησία του διοικητικού συμβουλίου, μέγεθος του Διοικητικού συμβουλίου, μέγεθος επιχείρησης, αγοραία προς λογιστική αξία, ROA.
Lev & Nissim, (2002)	Εξετάζεται η ικανότητα του φορολογητέου εισοδήματος να αποκαλύψει πληροφορίες για την ποιότητα των δημοσιευμένων κερδών.	Δεδομένα από 12.509 εταιρίες για την περίοδο 1973 έως 2001. Ανάλυση παλινδρόμησης.	Φορολογητέο εισόδημα. Ανεξάρτητες: αγοραία αξία κοινών μετοχών, λογιστική αξία, κέρδη, κέρδη μετά φόρων, μελλοντικά κέρδη.
Healy (1985)	Υπάρχει συσχέτιση μεταξύ των κινήτρων που παρέχονται στα διευθυντικά στελέχη και τα δεδουλευμένα μεγέθη.	Δεδομένα από 94 επιχειρήσεις για την χρονική περίοδο 1930-1980. Στατιστικοί έλεγχοι t test, χ^2 test	Συνολικά δεδουλευμένα. Ανεξάρτητες: αποσβέσεις, εισπρακτέοι λογαριασμοί, αποθέματα, πληρωτέοι λογαριασμοί, φόροι πληρωτέοι, αναβαλλόμενοι φόροι, σχέδια μπόνους.
Manzon & Plesko (2002)	Εξετάζονται οι παράγοντες που επηρεάζουν το μέγεθος των φορολογικών – λογιστικών διαφορών.	Δεδομένα από την COMPUSTAT για την περίοδο 1988 έως 1999. Το δείγμα	Φορολογικές-λογιστικές διαφορές. Ανεξάρτητες: πάγια, πωλήσεις, φήμη και πελατεία, ύψος πάγια,

Ερευνητής	Υποθέσεις	Προέλευση δεδομένων	Κρίσιμες μεταβλητές
		περιλαμβάνει 17.692 παρατηρήσεις.	καθαρές λειτουργικές ζημίες, εισόδημα από το εξωτερικό
Cheng et al. (2009)	H1: η διαχείριση κερδών σχετίζεται με τα κίνητρα που παρέχονται στα διευθυντικά στελέχη των τραπεζών. H2: η σχέση μεταξύ της διαχείρισης των κερδών και των κινήτρων εξαρτάται από το επίπεδο αυστηρότητας της νομοθεσίας.	Εξετάζονται 712 παρατηρήσεις από τράπεζες κατά την περίοδο 1994-2007. Ανάλυση παλινδρόμησης.	Προβλέψεις για ζημίες από δάνεια. Ανεξάρτητες: καθαρή λογιστική αξία της καθαρής θέσης και των ζημιών από δάνεια, τα μη εξυπηρετούμενα στοιχεία, κέρδη προ φόρων, κεφαλαιακή επάρκεια, φόρος, μέγεθος εταιρίας, κίνητρα στα στελέχη.
Armstrong et al. (2012)	Εξετάζεται η σχέση μεταξύ των κινήτρων της διοίκησης και της φορολογικής επιθετικότητας.	Δεδομένα από την ετήσια έρευνα μιας εταιρίας ανθρώπινου δυναμικού για τα έτη 2002 έως 2006. Το τελικό δείγμα αποτελείται από 423 εταιρίες και 1162 παρατηρήσεις.	Αποτελεσματικοί φορολογικοί συντελεστές. Λογιστικές – φορολογικές διαφορές. Φορολογική επιθετικότητα. Ανεξάρτητες μεταβλητές: κίνητρα, ROA, κεφαλαιοποίηση, μόγλευση, αλλαγές στη φήμη και πελατεία, νέες επενδύσεις, περιουσιακά στοιχεία στο εξωτερικό, γεωγραφική πολυπλοκότητα, πολυπλοκότητα κλάδου, φορολογικά πρόστιμα.
Crocker & Slemrod (2005)	Αναζητά μια οικονομική θεωρία για την εταιρική φοροδιαφυγή, όταν τα διευθυντικά στελέχη έχουν κίνητρο να ελαχιστοποιήσουν το φόρο	Θεωρητική διερεύνηση εξαγωγής μοντέλου.	Φορολογικός συντελεστής, πιθανότητα εντοπισμού, ύψος προστίμου.
Desai & Dharmapala (2006)	Εξετάζεται η σχέση ανάμεσα στη διευθυντική συμπεριφορά και τις λογιστικές διαφορές.	Δεδομένα λογιστικών – φορολογικών διαφορών από ένα δείγμα επιχειρήσεων της Compustat για την περίοδο 1993-2001. Ανάλυση παλινδρόμησης.	Λογιστικές διαφορές. Ανεξάρτητες μεταβλητές: δεδουλευμένα (που αποτελούν ενδείξεις για διαχείριση κερδών με συμφωνίες μείωσης του φόρου λόγω κινήτρων στη διεύθυνση).
Hanlon (2002)	H1: Η επιμονή των κερδών προ φόρου για έτη με μεγάλες θετικές ή αρνητικές λογιστικές διαφορές είναι ίδια όπως και για τα έτη με μικρές λογιστικές διαφορές.	Δεδομένα από την Compustat για τα έτη 1994-2000. Το δείγμα αποτελείται από 4048 επιχειρήσεις.	Υπόθεση 1 και 2: Λογιστικό εισόδημα επόμενου έτους. Ανεξάρτητες μεταβλητές: λογιστικό εισόδημα τρέχοντος έτους,

Ερευνητής	Υποθέσεις	Προέλευση δεδομένων	Κρίσιμες μεταβλητές
	<p>H2: Η επιμονή των δεδουλευμένων ως συστατικό των κερδών για έτη με μεγάλες θετικές ή αρνητικές λογιστικές διαφορές είναι ίδια όπως και για τα έτη με μικρές λογιστικές διαφορές.</p> <p>H3: Η προσδοκία για επιμονή των κερδών προ φόρου που αντικατοπτρίζεται στις τιμές των μετοχών είναι συμβατή με την επιμονή των κερδών προ φόρου για όλα τα έτη.</p> <p>H3β: Η προσδοκία για επιμονή των κερδών προ φόρου που αντικατοπτρίζεται στις τιμές των μετοχών είναι συμβατή με την επιμονή των δεδουλευμένων για έτη με σχετικά μεγάλες και σχετικά μικρές λογιστικές-φορολογικές διαφορές.</p>	Ανάλυση παλινδρόμησης.	<p>δεδουλευμένα προ φόρου, ταμειακές ροές προ φόρου.</p> <p>Υπόθεση 3: Εξαρτημένες: Λογιστικό εισόδημα επόμενου έτους, υπερβάλλουσες αποδόσεις, δεδουλευμένα προ φόρου, ταμειακές ροές προ φόρου</p>
Hanlon (2003)	Περιγράφονται και αξιολογούνται οι γνωστοποιήσεις που απαιτούνται από τις επιχειρήσεις.	Θεωρητική ανάλυση.	Οι φορολογικές υποχρεώσεις των επιχειρήσεων και τα στοιχεία που περιέχονται στις οικονομικές καταστάσεις
Desai & Dharmapala (2004)	H1: μια μικρή αύξηση στο θ θα οδηγήσει σε μεγαλύτερη θετική (ή μικρότερη αρνητική) επίδραση στο Z για τις καλώς διοικούμενες επιχειρήσεις, σε σχέση με τις κακώς διοικούμενες επιχειρήσεις	Δεδομένα από την Compustat για 943 εταιρίες για την περίοδο 1993-2002. Δημιουργία μοντέλου.	Λογιστικές-φορολογικές διαφορές. Ανεξάρτητες: κέρδη, εισόδημα που δηλώνεται στις φορολογικές αρχές, λογιστικές – φορολογικές διαφορές
Phillips, Pincus & Rego (2003)	<p>H1: Οι αναβαλλόμενες δαπάνες φορολογίας είναι οριακά χρήσιμες στην μέτρηση των δεδουλευμένων μεγεθών, στον εντοπισμό της διαχείριση κερδών για τη μείωση των κερδών.</p> <p>H2: Οι αναβαλλόμενες δαπάνες φορολογίας είναι οριακά χρήσιμες στην μέτρηση των δεδουλευμένων μεγεθών, στον εντοπισμό της διαχείριση κερδών για την αποφυγή μία ζημίας.</p>	<p>Στοιχεία από 4128 εταιρίες στις ΗΠΑ κατά την περίοδο 1994-2000.</p> <p>Ανάλυση παλινδρόμησης.</p>	<p>Διαφορά στα κέρδη. Ανεξάρτητες μεταβλητές: αναβαλλόμενη φορολογία, δεδουλευμένα, διαφορές στις λειτουργικές ταμειακές ροές, κλάδος</p>

Ερευνητής	Υποθέσεις	Προέλευση δεδομένων	Κρίσιμες μεταβλητές
	<p>H3: Οι αναβαλλόμενες δαπάνες φορολογίας είναι οριακά χρήσιμες στην μέτρηση των δεδουλευμένων μεγεθών, στον εντοπισμό της διαχείριση κερδών για την ικανοποίηση ή απόρριψης των προβλέψεων των αναλυτών για τα κέρδη.</p>		

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ

2.1 ΣΚΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Όπως αναφέρθηκε και στα πλαίσια της εισαγωγής, η παρούσα μελέτη εξετάζει το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, ως προς την έννοια, τους προσδιοριστικούς παράγοντες, τους τρόπους εντοπισμού και αντιμετώπισης, των επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Περισσότερο συγκεκριμένα, στα πλαίσια της εμπειρικής διερεύνησης επιδιώκεται ο προσδιορισμός της έκτασης της φοροδιαφυγής των μικρομεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων, οι οποίες δραστηριοποιούνται σε όλου τους κλάδους της ελληνικής οικονομίας και βρίσκονται εκτός Χρηματιστηρίου Αθηνών, και των παραγόντων εκείνων που εμφανίζονται να επιδρούν σε αυτήν.

Συνεπώς, σκοπός της εμπειρικής διερεύνησης είναι η εξέταση του μεγέθους της ασκούμενης εκ μέρους των μικρομεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων της ελληνικής οικονομίας φοροδιαφυγής, καθώς και η σχέση αυτού του μεγέθους αυτού με τις διαστάσεις της οικονομικής δραστηριότητας των επιχειρήσεων και τον κλάδο δραστηριοποίησης.

Αξίζει να σημειωθεί από τώρα ότι οι εξεταζόμενες διαστάσεις της οικονομικής δραστηριότητας είναι η μόχλευση, η περιουσιακή διάρθρωση, η αποτελεσματικότητα, το μέγεθος, η ρευστότητα και η κερδοφορία των επιχειρήσεων, ενώ οι βασικοί κλάδοι που αναγνωρίζονται είναι τέσσερις: ο κλάδος των κατασκευαστικών επιχειρήσεων, ο κλάδος ο κλάδος των επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών, των εμπορικών επιχειρήσεων, ο κλάδος των παραγωγικών επιχειρήσεων, και ο κλάδος των τουριστικών επιχειρήσεων.

2.2 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

Στα πλαίσια επίτευξης του σκοπού της εμπειρικής διερεύνησης, διαμορφώνονται τα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

1. Εξαρτάται η έκταση της ασκούμενης εκ μέρους των επιχειρήσεων φοροδιαφυγής από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους και με ποιον τρόπο;
2. Εξαρτάται η έκταση της ασκούμενης εκ μέρους των επιχειρήσεων φοροδιαφυγής από τον κλάδο δραστηριοποίησής τους.

Σε απόκριση των παραπάνω ερευνητικών ερωτημάτων, διαμορφώνονται οι παρακάτω ερευνητικές υποθέσεις:

Ερευνητική Υπόθεση 1: Η μόχλευση της επιχείρησης επιδρά θετικά στην έκταση της φοροδιαφυγής.

Η πρώτη υπόθεση στηρίζεται στην παραδοχή ότι οι εταιρίες που έχουν υψηλά ποσοστά χρηματοοικονομικής μόχλευσης οδηγούνται σε πολιτικές και πρακτικές φοροδιαφυγής προκειμένου να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στα υψηλά σταθερά χρηματοοικονομικά τους έξοδα.

Ερευνητική Υπόθεση 2: Η περιουσιακή διάρθρωση της επιχείρησης επιδρά θετικά στην έκταση της φοροδιαφυγής.

Η δεύτερη υπόθεση στηρίζεται στην παραδοχή ότι οι εταιρίες που έχουν υψηλό βαθμό παγιοποίησης, τα οποία συνεπάγονται υψηλά σταθερά λειτουργικά έξοδα, οδηγούνται σε πολιτικές και πρακτικές φοροδιαφυγής προκειμένου να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στα υψηλά σταθερά λειτουργικά τους έξοδα.

Ερευνητική Υπόθεση 3: Η αποτελεσματικότητα της επιχείρησης επιδρά αρνητικά στην έκταση της φοροδιαφυγής.

Η τρίτη υπόθεση στηρίζεται στην παραδοχή ότι οι επιχειρήσεις που ασκούν αποτελεσματικά τη δραστηριότητά τους δεν έχουν ανάγκη να φοροδιαφεύγουν, καθώς δραστηριοποιούνται με τέτοιο τρόπο που δημιουργεί επάρκεια κεφαλαίων.

Ερευνητική Υπόθεση 4: Το μέγεθος της επιχείρησης επιδρά αρνητικά στην έκταση της φοροδιαφυγής.

Η τέταρτη υπόθεση στηρίζεται στην παραδοχή ότι οι μεγάλες επιχειρήσεις γίνονται συχνότερα στόχοι φορολογικών ελέγχων, με αποτέλεσμα να αποφεύγουν τις πρακτικές και τις πολιτικές της φοροδιαφυγής.

Ερευνητική Υπόθεση 5: Η ρευστότητα της επιχείρησης επιδρά αρνητικά στην έκταση της φοροδιαφυγής.

Η πέμπτη υπόθεση στηρίζεται στην παραδοχή ότι οι επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν προβλήματα ρευστότητας θα τείνουν να χρησιμοποιούν εντονότερα πρακτικές και πολιτικές φοροδιαφυγής, προκειμένου να είναι μειώνουν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις σε όφελος των λοιπών υποχρεώσεών τους.

Ερευνητική Υπόθεση 6: Η κερδοφορία της επιχείρησης επιδρά θετικά στην έκταση της φοροδιαφυγής.

Η έκτη υπόθεση στηρίζεται στην παραδοχή ότι οι περισσότερο κερδοφόρες επιχειρήσεις, δηλαδή εκείνες που υποχρεούνται σε καταβολή υψηλότερων φόρων, έχουν περισσότερους λόγους για να ασκήσουν πρακτικές και πολιτικές φοροδιαφυγής, προκειμένου να μειώσουν το ποσό της φορολόγησής τους.

Ερευνητική Υπόθεση 7: Η έκταση της φοροδιαφυγής διαφοροποιείται ανάλογα με τον κλάδο οικονομικής δραστηριότητας της επιχείρησης.

Η έβδομη και τελευταία υπόθεση στηρίζεται στην παραδοχή ότι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε κλάδου θα διαφοροποιούν τις ευκαιρίες για άσκηση πρακτικών και πολιτικών της φοροδιαφυγής.

2.3 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Η μεθοδολογία της στατιστικής ανάλυσης συνίσταται από μεθόδους περιγραφικής και επαγωγικής στατιστικής. Στα πλαίσια των μεθόδων της περιγραφικής στατιστικής, προσδιορίζονται ο μέσος όρος, ως μέσο εκτίμησης της κεντρικής θέσης των κατανομών, και η τυπική απόκλιση, ως μέσο εκτίμησης της μεταβλητότητας των κατανομών, τόσο στο σύνολο του δείγματος όσο και ανά κλάδο. Επιπλέον, υπολογίζεται ο συντελεστής συσχέτισης Pearson μεταξύ των μεταβλητών, προκειμένου να εκτιμηθεί η συσχέτιση μεταξύ τους. Για τη συγκεκριμένη σχέση διενεργείται και έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας, ο οποίος εμπίπτει στα πλαίσια της επαγωγικής στατιστικής. Τέλος, με δημιουργία ενός Πίνακα Συχνοτήτων παρουσιάζεται η κατανομή των επιχειρήσεων σε κάθε κλάδο.

Στα πλαίσια των μεθόδων της επαγωγικής στατιστικής, εκτιμώνται μοντέλα πολλαπλής παλινδρόμησης, η εκτίμηση των οποίων πραγματοποιείται με τη μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων. Οι υποθέσεις που πρέπει να ικανοποιούνται προκειμένου τα εκτιμώμενα μοντέλα παλινδρόμησης να είναι αξιόπιστα είναι οι εξής (Κάτος, 2004):

1. Ο διαταρακτικός όρος ε_i είναι μία τυχαία πραγματική μεταβλητή, η οποία ακολουθεί την κανονική μεταβλητή με μηδενική μέση τιμή και σταθερή διακύμανση. Η υπόθεση αυτήν διακρίνεται στην υπόθεση της κανονικότητας και την υπόθεση της ομοσκεδαστικότητας των καταλοίπων.
2. Δεν υπάρχει αυτοσυσχέτιση μεταξύ των διαταρακτικών όρων. Η υπόθεση αυτήν είναι γνωστή ως υπόθεση μη αυτοσυσχέτισης.
3. Δεν υπάρχουν ακριβείς γραμμικές σχέσεις μεταξύ οποιωνδήποτε ερμηνευτικών μεταβλητών. Η υπόθεση αυτήν είναι γνωστή ως υπόθεση μη ύπαρξης πολυσυγγραμμικότητας.
4. Το υπόδειγμα παλινδρόμησης είναι σωστά εξειδικευμένο.
5. Οι ερμηνευτικές μεταβλητές μετρώνται χωρίς σφάλμα.

Το σύνολο των παραπάνω υποθέσεων διερευνούνται με τις κατάλληλες στατιστικές μεθόδους. Ξεκινώντας με την υπόθεση της κανονικότητας των καταλοίπων, το σχετικό διάγραμμα ποσοστιαίας – ποσοστιαίας των καταλοίπων καταδεικνύει κατά πόσον αυτά ακολουθούν την κανονική κατανομή ή όχι, ενώ για την υπόθεση της ετεροσκεδαστικότητας υλοποιείται το στικτόγραμμα μεταξύ εκτιμώμενης εξαρτημένης μεταβλητής και καταλοίπου, από το οποίο εξάγονται τα σχετικά συμπεράσματα. Προχωρώντας, για την υπόθεση της μη αυτοσυσχέτισης των καταλοίπων, η εκτίμηση της στατιστικής παραμέτρου των Durbin – Watson επιτρέπει την αποδοχή ή της απόρριψης της υπόθεσης, ενώ ο έλεγχος ύπαρξης ή μη πολυσυγγραμμικότητας υλοποιείται μέσω εκτίμησης της στατιστικής παραμέτρου VIF.

Ολοκληρώνοντας τους ελέγχους των παλινδρομήσεων και επιπλέον των παραπάνω, ελέγχεται η στατιστική σημαντικότητα τόσο της παλινδρόμησης στο σύνολό της όσο και των επιμέρους ανεξάρτητων μεταβλητών. Ο έλεγχος της στατιστικής σημαντικότητας της παλινδρόμησης πραγματοποιείται μέσω της Ανάλυσης Διακύμανσης (ANOVA). Εφόσον αυτήν γίνει αποδεκτή, τότε ο συντελεστής προσδιορισμού (R^2) του μοντέλου καταδεικνύει το ποσοστό της εξαρτημένης μεταβλητής που εξηγείται από την εκτιμώμενη παλινδρόμησης. Από την άλλη μεριά, ο έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των επιμέρους ανεξάρτητων μεταβλητών υλοποιείται μέσω z ελέγχων.

Το σύνολο των παραπάνω μεθόδων και εργαλείων υλοποιούνται με τη χρήση του στατιστικού προγράμματος Social Package for Social Sciences, γνωστό ως SPSS. Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί ότι τα επίπεδα στατιστικής σημαντικότητας που χρησιμοποιούνται στα πλαίσια της παρούσης εργασίας είναι εκείνα των 10%, 5% και 1%.

2.4 Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ, ΟΙ ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΔΕΙΓΜΑ

Ο πληθυσμός της έρευνας αποτελείται από τις μικρομεσαίες και τις μεγάλες επιχειρήσεις της ελληνικής οικονομίας, οι οποίες βρίσκονται εκτός του

Χρηματιστηρίου Αθηνών και εκτός των κλάδων των ασφαλιστικών, τραπεζικών και χρηματοοικονομικών επιχειρήσεων, και, τέλος, δεν έχουν εισαχθεί στο άρθρο 99 του πτωχευτικού κώδικα κατά τα τελευταία έτη, κατά τα οποία η ελληνική οικονομία πλήττεται από την κρίση χρέους.

Το αρχικό δείγμα της έρευνας, λοιπόν, αποτελούνταν από 245 κατασκευαστικές, εμπορικές, παραγωγικές, τουριστικές και υπηρεσιών επιχειρήσεις. Για καθεμία από αυτές για την περίοδο 2001-2013 υπολογίστηκαν και καταγράφηκαν τα ετήσια δεδομένα των παρακάτω μεταβλητών:

1. Πάγια Περιουσιακά Στοιχεία,
2. Κυκλοφορούν Ενεργητικό,
3. Συνολικό Ενεργητικό,
4. Ίδια κεφάλαια,
5. Συνολικές Υποχρεώσεις,
6. Κύκλος εργασιών,
7. Μικτά Αποτελέσματα,
8. Λειτουργικό Αποτέλεσμα ή Αποτέλεσμα Γενικής Εκμετάλλευσης,
9. Αποσβέσεις,
10. Αποτέλεσμα Χρήσης προ Φόρων,
11. Φορολογικές Διαφορές, και
12. Φόροι Χρήσης.

Επομένως, η αρχική βάση δεδομένων αποτελούνταν από 12 μεταβλητές για 245 επιχειρήσεις για μία περίοδο 13 ετών, δηλαδή αποτελούνταν από 35.035 παρατηρήσεις. Με χρήση του συνόλου των δεδομένων αυτών, υπολογίστηκαν για την περίοδο 2001-2013, οι παρακάτω ετήσιοι δείκτες:

1. Ποσοστό Φορολογικής Συμμόρφωσης (*ΠΦΣ*), το οποίο αποτελεί ουσιαστικά το αντίθετο της φοροδιαφυγής και θα αποτελέσει την εξαρτημένη μεταβλητή στα εκτιμώμενα μοντέλα.
2. Μόχλευση (*ΜΧ*), ως συνολικές υποχρεώσεις προς ίδια κεφάλαια.
3. Διάρθρωση Ενεργητικού:
 - a. Ποσοστό Παγιοποίησης (*ΔΠ*), δηλαδή ο δείκτης των παγίων στοιχείων προς το σύνολο του ενεργητικού.

- b. Ποσοστό των Ετήσιων Αποσβέσεων ως προς το σύνολο του Ενεργητικού (%Απ).
4. Μεγέθους (*MI*), ως φυσικός λογάριθμος του συνόλου του ενεργητικού.
5. Αποτελεσματικότητα:
 - a. Την κυκλοφοριακή ταχύτητα του ενεργητικού (*KTEν*), ως το πηλίκο των πωλήσεων προς το μέσο όρο του ενεργητικού.
 - b. Την κυκλοφοριακή ταχύτητα του πάγιου ενεργητικού (*KTΠΕν*), ως το πηλίκο των πωλήσεων προς το μέσο όρο των παγίων στοιχείων.
6. Ρευστότητας και, συγκεκριμένα, ο αριθμοδείκτης γενικής ρευστότητας (*ΓΡ*), ως τα πηλίκο του κυκλοφορούντος ενεργητικού προς το σύνολο των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων.
7. Κερδοφορίας:
 - a. Απόδοση Ιδίων Κεφαλαίων (*ΑΙΚ*), ως το πηλίκο του αποτελέσματος χρήσης προ φόρων προς το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων.
 - b. Μικτό περιθώριο κέρδους (*ΜΠΚ*), ως το πηλίκο των μικτών αποτελεσμάτων προς τις πωλήσεις.
 - c. Λειτουργικό Κέρδος ως ποσοστό του Ενεργητικού (*ΑΙΚ*).

Για καθέναν από τους παραπάνω δείκτες υπολογίστηκε η μέση τιμή της εξεταζόμενης περιόδου. Επομένως, η ενδιάμεση βάση δεδομένων αποτελούνταν από 11 μεταβλητές για 245 επιχειρήσεις, δηλαδή αποτελούνταν συνολικά από 2.695 παρατηρήσεις. Με τη διαδικασία εντοπισμού εξωκείμενων τιμών (*outliers*) του στατιστικού πακέτου SPSS αφαιρέθηκαν στη συνέχεια 36 επιχειρήσεις, των οποίων υπήρχε τιμή κάποιας μεταβλητής που αξιολογήθηκε ως εξωκείμενη τιμή. Συνεπώς, η τελική βάση δεδομένων αποτελείται τελικά από 11 μεταβλητές για 209 μικρομεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις της ελληνικής οικονομίας, δηλαδή από 2.299 παρατηρήσεις.

Πέραν των παραπάνω 11 μεταβλητών, δημιουργήθηκαν και 4 ψευδομεταβλητές με στόχο τον προσδιορισμό της επίδρασης του κλάδου στην ανεξάρτητη μεταβλητή. Ο αριθμός 4 προσδιορίστηκε από το γεγονός ότι ο συνολικός αριθμός των κλάδων που μελετάται ανέρχεται σε 5. Επομένως, το μοντέλο

προσδιορίζεται για το σύνολο των εταιριών και αναζητείται να προσδιοριστεί κατά πόσον αυτό μεταβάλλεται όταν πρόκειται για εταιρίες που ανήκουν στον τομέα των κατασκευών (K), των παραγωγικών (Π), των τουριστικών (T) και των υπηρεσιών (Y). Οι συγκεκριμένες μεταβλητές λαμβάνουν την τιμή 1 εάν η εξεταζόμενη επιχείρηση ανήκει σε αυτόν τον κλάδο, άλλως λαμβάνουν την τιμή 0. Αξίζει δε να αναφερθεί ότι δεν πραγματοποιήθηκε αντίστοιχη μεταβλητή για τις εμπορικές επιχειρήσεις, καθώς κάτι τέτοιο θα συνέδεε γραμμικά τους τέσσερις κλάδους με σημαντικές επιπτώσεις στην πολυσυγγραμμικότητα του εκτιμώμενου μοντέλου.

Σε αυτό το σημείο κρίνεται απαραίτητο να αναλυθεί ο τρόπος υπολογισμού του ποσοστού φορολογικής συμμόρφωσης. Σύμφωνα με τον Κανελλόπουλο (2002), το ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης μίας επιχείρησης ορίζεται ως το πηλίκο των φόρων χρήσης προς το άθροισμα των φόρων χρήσης και του μέσου προϊόντος φορολογικού ελέγχου, όπου το μέσο προϊόν φορολογικού ελέγχου είναι το πηλίκο των συνολικών προστίμων και προσαυξήσεων μίας εταιρίας προς τον αριθμό των φορολογικών ελέγχων. Καθώς τα συγκεκριμένα στοιχεία δεν διατίθενται στους εξωτερικούς χρήστες των λογιστικών καταστάσεων των εταιριών, έγινε η παραδοχή ότι το σύνολο των προστίμων και των προσαυξήσεων μίας εταιρίας, ως αποτέλεσμα των φορολογικών ελέγχων στους οποίους αυτήν υπόκειται, ενσωματώνονται στο λογαριασμό «Διαφορές Φορολογικού Ελέγχου προηγούμενων χρήσεων», ο οποίος εμφανίζεται κατά το Ε.Γ.Λ.Σ. στα πλαίσια του Πίνακα Διάθεσης Κεφαλαίων. Επομένως, εκτιμήθηκε το μέσο ετήσιο ποσό φορολογικού ελέγχου ως μέσος όρος του ύψους του συγκεκριμένου λογαριασμού για κάθε εταιρία και θεωρήθηκε ότι αποτελεί το μέσο προϊόν φορολογικού ελέγχου. Κατόπιν αυτών των παραδοχών και εκτιμήσεων, κατέστη δυνατός ο προσδιορισμός του ποσοστού φορολογικής συμμόρφωσης.

2.5 ΤΑ ΕΚΤΙΜΩΜΕΝΑ ΜΟΝΤΕΛΑ

Κατόπιν τούτων, στα πλαίσια της παρούσης ενότητας, παρουσιάζονται τα μοντέλα γραμμικής παλινδρόμησης που εκτιμήθηκαν με στόχο την εξέταση των ερευνητικών υποθέσεων της εμπειρικής διερεύνησης. Πρόκειται για τρία μοντέλα: τα

δύο πρώτα έχουν χρησιμοποιηθεί για αντίστοιχους λόγους από παλαιότερες έρευνες, ενώ το τρίτο προτείνεται στα πλαίσια της παρούσας έρευνας.

Το πρώτο μοντέλο προτάθηκε από τους Chen et al. (2010) με στόχο να διαπιστωθεί κατά πόσον οι οικογενειακές επιχειρήσεις είναι περισσότερο επιθετικές στη φορολόγησή τους. Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, εκτιμάται το παραπάνω μοντέλο με κάποιες παραλλαγές ως εξής:

$$ΠΦΣ_i = b_0 + b_1 AIK_i + b_2 MX_i + b_3 ΔΠ_i + b_5 ΜΓ_i + b_5 K_i + b_5 Y_i + b_5 Π_i + b_5 T_i + e_i$$

Το δεύτερο μοντέλο προτάθηκε από Richardson et al. (2014) με στόχο να διαπιστωθεί κατά πόσον το σύστημα διοίκησης που ακολουθεί μία επιχείρηση και η μόχλευση αυτής έχει άμεση συνέπεια στη φορολογική επιθετικότητά της. Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, εκτιμάται το παραπάνω μοντέλο με κάποιες παραλλαγές ως εξής:

$$ΠΦΣ_i = b_0 + b_1 MX_i + b_2 ΜΓ_i + b_3 \%Απ_i + b_5 ΑΛΚ_i + b_5 K_i + b_5 Y_i + b_5 Π_i + b_5 T_i + e_i$$

Τέλος, το τρίτο μοντέλο το οποίο προτείνεται από το συγγραφέα για την εξέταση της επίδρασης έκαστης διάστασης της οικονομικής δραστηριότητας μίας επιχείρησης στην φορολογική της συμμόρφωση έχει ως εξής:

$$ΠΦΣ_i = b_0 + b_1 ΓΡ_i + b_2 ΚΤΕν_i + b_3 ΚΤΠΕν_i + b_4 AIK_i + b_5 ΜΠΚ_i + b_6 MX_i + b_7 ΔΠ_i + b_8 K_i + b_9 Y_i + b_{10} Π_i + b_{11} T_i + e_i$$

Το σύνολο των παραπάνω χρησιμοποιούμενων μεταβλητών αντιστοιχούν στους μέσους όρους της εξεταζόμενης περιόδου για την *i* επιχείρηση, ενώ οι συμβολισμοί έχουν ως παρουσιάστηκε στα πλαίσια της ενότητας 3.4.

2.6 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 11 μεταβλητές 209 επιχειρήσεων. Οι 209 αυτές επιχειρήσεις κατανέμονται μεταξύ των πέντε εξεταζόμενων κλάδων οικονομικής δραστηριότητας με τον τρόπο που εμφανίζεται στον Πίνακα 2 που ακολουθεί. Έτσι, παρατηρούμε ότι από το σύνολο των 209 επιχειρήσεων, οι 10 (4,8%) ανήκουν στον κατασκευαστικό κλάδο, οι 11 (5,3%) στον τουριστικό κλάδο, οι 42 (20,1%) στον κλάδο παραγωγής, οι 54 (25,8%) στον κλάδο παροχής υπηρεσιών, και οι 92 (44%) στον κλάδο εμπορίου.

Πίνακας 2: Κατανομή των Επιχειρήσεων του δείγματος στους Κλάδους Οικονομικής Δραστηριότητας

	n	%
Κατασκευαστικές	10	4,8
Υπηρεσίες	54	25,8
Εμπορικές	92	44,0
Παραγωγικές	42	20,1
Τουριστικές	11	5,3
Σύνολο	209	100,0

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Ο Πίνακας 3 που ακολουθεί παραθέτει τη μέση τιμή και την τυπική απόκλιση των έντεκα μεταβλητών του δείγματος τόσο στο σύνολο όσο και ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.

Ξεκινώντας από το ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης, παρατηρείται ότι στο σύνολο των κλάδων ανέρχεται κατά μέσο όρο σε 55% ($\pm 28\%$). Τη μέγιστη φορολογική συμμόρφωση παρουσιάζει ο κλάδος των κατασκευών (Μ.Ο.=71% $\pm 12\%$) και ακολουθούν ο κλάδος του εμπορίου (Μ.Ο.=59% $\pm 29\%$), ο κλάδος των παραγωγικών επιχειρήσεων (Μ.Ο.=56% $\pm 28\%$), ο κλάδος των υπηρεσιών

(M.O.=52%±26%) και τελευταίος ο κλάδος των τουριστικών επιχειρήσεων (M.O.=22%±23%).

Όσον αφορά στη χρηματοοικονομική μόχλευση, στο σύνολο των επιχειρήσεων ο δείκτης συνολικών υποχρεώσεων προς ίδια κεφάλαια ανέρχεται σε 5,85 (±14,82). Στους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, τη μεγαλύτερη εξάρτηση από ξένα κεφάλαια την παρουσιάζει ο κλάδος του εμπορίου (M.O.=7,72±16,67) και ακολουθούν ο κλάδος των υπηρεσιών (M.O.=6,60±15,99), ο κλάδος των παραγωγικών επιχειρήσεων (M.O.=4,09±6,51), ο κατασκευαστικός κλάδος (M.O.=3,57±18,94), και ο κλάδος των τουριστικών επιχειρήσεων (M.O.=1,81±1,54).

Στο σύνολο του δείγματος, τα πάγια περιουσιακά στοιχεία αποτελούν κατά μέσο όρο το 30% (±23%) του συνολικού ενεργητικού των επιχειρήσεων. Όπως αναμενόταν εξαιτίας της φύσης της δραστηριότητάς τους, οι τουριστικές επιχειρήσεις έχουν σημαντικά υψηλότερο δείκτη παγιοποίησης, εφόσον ανέρχεται κατά μέσο όρο σε 84% (±6%). Ακολουθούν ο κλάδος των παραγωγικών επιχειρήσεων (M.O.=32%±18%), ο κλάδος των κατασκευαστικών (M.O.=31%±16%) μαζί με τον κλάδο παροχής υπηρεσιών (M.O.=31%±26%), και ο κλάδος των εμπορικών επιχειρήσεων (M.O.=22%±16%). Τα αντίστοιχα ποσοστά όσον αφορά στο ποσοστό των αποσβέσεων στο σύνολο του ενεργητικού ανέρχονται σε 0,05 (±0,02) για τον τουρισμό, σε 0,06 (±0,10) για τις παραγωγικές επιχειρήσεις, σε 0,03 (± 0,02) για τις κατασκευαστικές, σε 0,04 (±0,04) για τις παροχής υπηρεσιών, και σε 0,03 (±0,02) για τις παραγωγικές. Στο σύνολο των κλάδων, το μέσο ποσοστό αποσβέσεων ως προς το ενεργητικό ισούται με 0,04 (±0,05).

Αναφορικά με το μέγεθος των επιχειρήσεων με κριτήριο το Ενεργητικό, μεγαλύτερες παρουσιάζονται οι κατασκευαστικές εταιρίες (M.O.=17,39±0,80) και ακολουθούν οι παραγωγικές (M.O.=17,36±0,78), οι εμπορικές (M.O.=17,23±3,59), οι τουριστικές (M.O.=17,22±1,04) και μικρότερες όλων οι παροχής υπηρεσιών (M.O.=15,86±1,12).

Για την αξιολόγηση της κερδοφορίας των επιχειρήσεων χρησιμοποιούνται τρεις διαφορετική μεταξύ τους δείκτες. Ξεκινώντας με το δείκτη απόδοσης ιδίων κεφαλαίων οι τέσσερις κλάδοι κατατάσσονται σε φθίνουσα σειρά κερδοφορίας ως εξής: Κατασκευών (M.O.=1,01±2,55), υπηρεσιών (M.O.=0,65±1,35), εμπορίου

(M.O.=0,43±1,15), παραγωγής (M.O.=0,26±0,98) και τουρισμού (M.O.=-0,01±0,05). Όσον αφορά στο δείκτη λειτουργικού αποτελέσματος προς το σύνολο του ενεργητικού η κατάταξη παραμένει όπως παρουσιάστηκε παραπάνω: Κατασκευών (M.O.=0,07±0,06) και υπηρεσιών (M.O.=0,07±0,15), εμπορίου (M.O.=0,04±0,06), παραγωγής (M.O.=0,03±0,13) και τουρισμού (M.O.=0,01±0,03). Η κατάταξη αυτήν διαφοροποιείται μόνο όταν εξετάζεται το μικτό περιθώριο κέρδους και διαμορφώνεται ως εξής: κατασκευών (M.O.=0,36±0,41), εμπορίου (M.O.=0,26±0,16) και παραγωγικών (M.O.=0,26±0,16), παροχής υπηρεσιών (M.O.=0,21±0,21) και τουριστικών (M.O.=0,17±0,18). Στο σύνολο του δείγματος, η μέση κερδοφορία ανέρχεται σε 46% (±125%) βάσει της απόδοσης ιδίων κεφαλαίων, σε 4% (±11%) βάσει του δείκτη λειτουργικού αποτελέσματος προς το σύνολο του ενεργητικού και σε 25% (±19%) βάσει του μικτού περιθωρίου κέρδους.

Η ρευστότητα του συνολικού δείγματος κρίνεται ικανοποιητική εφόσον η μέση τιμή του δείκτη γενικής ρευστότητας ανέρχεται σε 1,58 (±1,58), τιμή που σημαίνει ότι κατά μέσο όρο οι επιχειρήσεις καλύπτουν το 158% των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων από τα ρευστοποιήσιμα περιουσιακά τους στοιχεία. Από τους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, τη μεγαλύτερη ρευστότητα παρουσιάζει ο κλάδος των κατασκευαστικών επιχειρήσεων (M.O.=1,88±0,70), και ακολουθούν οι κλάδοι της παραγωγής (M.O.=1,81±1,00), των υπηρεσιών (M.O.=1,60±1,58), του εμπορίου (M.O.=1,53±1,41) και του τουρισμού (M.O.=0,76±0,37).

Η αποτελεσματικότητα διαχείρισης του συνόλου των περιουσιακών στοιχείων αξιολογείται μέσω της κυκλοφοριακής ταχύτητας του ενεργητικού. Για το σύνολο του δείγματος αυτήν ανέρχεται σε 1,33 (±1,33), γεγονός που σημαίνει ότι το σύνολο των στοιχείων χρησιμοποιούνται 1,33 φορές ετησίως για την υποστήριξη των ετήσιων πωλήσεων της μέσης επιχείρησης. Ως προς το συγκεκριμένο παράγοντα, λοιπόν, οι κλάδοι κατατάσσονται σε φθίνουσα σειρά αποτελεσματικότητας ως εξής: κλάδος παροχής υπηρεσιών (M.O.=1,76±0,96), κλάδος παραγωγικών επιχειρήσεων (M.O.=1,29±2,08), κλάδος εμπορίου (M.O.=1,28±1,11), κλάδος κατασκευών (M.O.=0,75±0,41), και κλάδος τουρισμού (M.O.=0,22±0,09).

Τέλος, η αποτελεσματικότητα διαχείρισης των παγίων περιουσιακών στοιχείων αξιολογείται μέσω της κυκλοφοριακής ταχύτητας του παγίου ενεργητικού.

Για το σύνολο του δείγματος αυτήν ανέρχεται σε 38,43 ($\pm 169,11$), γεγονός που σημαίνει ότι το σύνολο των παγίων στοιχείων χρησιμοποιούνται 38,43 φορές ετησίως για την υποστήριξη των ετήσιων πωλήσεων της μέσης επιχείρησης. Ως προς το συγκεκριμένο παράγοντα, λοιπόν, οι κλάδοι κατατάσσονται σε φθίνουσα σειρά αποτελεσματικότητας ως εξής: κλάδος παροχής υπηρεσιών (Μ.Ο.=88,34 \pm 319,48), κλάδος παραγωγικών επιχειρήσεων (Μ.Ο.=30,58 \pm 78,74), κλάδος εμπορίου (Μ.Ο.=21,00 \pm 31,71), κλάδος κατασκευών (Μ.Ο.=4,12 \pm 4,26), και κλάδος τουρισμού (Μ.Ο.=0,27 \pm 0,11).

Πίνακας 3: Μέσος Όρος και Τυπική Απόκλιση των Μεταβλητών του Δείγματος

	Κλάδος											
	Κατασκευαστικές		Υπηρεσίες		Εμπορικές		Παραγωγικές		Τουριστικές		Σύνολο	
	Μ.Ο	Τ.Α	Μ.Ο	Τ.Α	Μ.Ο	Τ.Α	Μ.Ο	Τ.Α	Μ.Ο	Τ.Α	Μ.Ο	Τ.Α
ΠΦΣ	0,71	0,12	0,52	0,26	0,59	0,29	0,56	0,28	0,22	0,23	0,55	0,28
ΜΧ	3,57	18,94	6,60	15,99	7,72	16,77	4,09	6,51	1,81	1,54	5,85	14,82
ΔΠ	0,31	0,16	0,31	0,26	0,22	0,16	0,32	0,18	0,84	0,06	0,30	0,23
%Δπ.	0,03	0,02	0,04	0,04	0,03	0,02	0,06	0,10	0,05	0,02	0,04	0,05
ΜΓ	17,39	0,80	15,86	1,12	17,23	3,59	17,36	0,78	17,22	1,04	16,91	2,56
ΑΙΚ	1,01	2,55	0,65	1,35	0,43	1,15	0,26	0,98	-0,01	0,05	0,46	1,25
ΑΛΚ	0,07	0,06	0,07	0,15	0,04	0,06	0,03	0,13	0,01	0,03	0,04	0,11
ΜΠΚ	0,36	0,41	0,21	0,21	0,26	0,16	0,26	0,16	0,17	0,18	0,25	0,19
ΓΡ	1,88	0,70	1,60	1,58	1,53	1,41	1,81	1,00	0,76	0,37	1,58	1,33
ΚΤΕν	0,75	0,41	1,76	0,96	1,28	1,11	1,29	2,08	0,22	0,09	1,33	1,33
ΚΤΠΕν	4,12	4,26	88,34	319,48	21,00	31,71	30,58	78,74	0,27	0,11	38,43	169,11

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Τέλος, ο Πίνακας 4 παρουσιάζει τις συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών της βάσης δεδομένων. Σύμφωνα με αυτόν, οι στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις που παρουσιάζονται έχουν ως εξής:

- Το ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης εμφανίζει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση με το μέγεθος της επιχείρησης ($r=0,371$, $p<0,01$), με την απόδοση ιδίων κεφαλαίων ($r=0,177$, $p<0,05$), με την απόδοση του λειτουργικού κέρδους προς το σύνολο του ενεργητικού ($r=0,493$, $p<0,01$), με το μικτό περιθώριο κέρδους ($r=0,206$, $p<0,01$), τη γενική ρευστότητα ($r=0,177$, $p<0,05$) και την κυκλοφοριακή

ταχύτητα του ενεργητικού ($r=0,190$, $p<0,01$) και αρνητική με το δείκτη παγιοποίησης ($r=-0,243$, $p<0,01$) και το ποσοστό απόσβεσης ως προς το σύνολο του ενεργητικού ($r=-0,187$, $p<0,01$).

- Η μόχλευση της επιχείρησης συσχετίζεται στατιστικά σημαντικά και αρνητικά με το δείκτη παγιοποίησης ($r=-0,146$, $p<0,05$), το ποσοστό των αποσβέσεων ως προς το σύνολο του ενεργητικού ($r=-0,131$, $p<0,10$) και τη γενική ρευστότητα ($r=-0,118$, $p<0,10$).
- Ο δείκτης παγιοποίησης παρουσιάζει στατιστικά σημαντική και θετική συσχέτιση με το ποσοστό των αποσβέσεων ως προς το σύνολο του ενεργητικού ($r=0,195$, $p<0,01$) και αρνητική με την απόδοση ιδίων κεφαλαίων ($r=-0,264$, $p<0,01$), το ποσοστό του λειτουργικού κέρδους ως προς το σύνολο του ενεργητικού ($r=-0,160$, $p<0,05$), την κυκλοφοριακή ταχύτητα του ενεργητικού ($r=-0,336$, $p<0,01$) και την κυκλοφοριακή ταχύτητα του παγίου ενεργητικού ($r=-0,231$, $p<0,01$).
- Το ποσοστό των αποσβέσεων ως ποσοστό του συνολικού ενεργητικού παρουσιάζει στατιστικά σημαντική και θετική συσχέτιση με την απόδοση ιδίων κεφαλαίων ($r=0,170$, $p<0,05$) και αρνητική συσχέτιση με το λειτουργικό αποτέλεσμα ως ποσοστό του ενεργητικού ($r=0,608$, $p<0,01$).
- Το μέγεθος της επιχείρησης συσχετίζεται στατιστικά σημαντικά και θετικά με το μικτό περιθώριο κέρδους ($r=0,277$, $p<0,01$) και τη γενική ρευστότητα ($r=0,161$, $p<0,05$).
- Η απόδοση ιδίων κεφαλαίων συσχετίζεται στατιστικά σημαντικά και θετικά με την κυκλοφοριακή ταχύτητα του Ενεργητικού ($r=0,126$, $p<0,10$) και την κυκλοφοριακή ταχύτητα του παγίου ενεργητικού ($r=0,160$, $p<0,05$).
- Το ποσοστό λειτουργικής απόδοσης ως προς το σύνολο του ενεργητικού συσχετίζεται στατιστικά σημαντικά και θετικά με το μικτό περιθώριο κέρδους ($r=0,227$, $p<0,01$).

- Το μικτό περιθώριο κέρδους συσχετίζεται στατιστικά σημαντικά και αρνητικά με την κυκλοφοριακή ταχύτητα του ενεργητικού ($r=-0,180$, $p<0,01$).
- Η κυκλοφοριακή ταχύτητα του ενεργητικού συσχετίζεται στατιστικά σημαντικά και θετικά με την κυκλοφοριακή ταχύτητα του παγίου ενεργητικού ($r=0,227$, $p<0,01$).

Πίνακας 4: Συντελεστές Σύσχετισης Pearson των Μεταβλητών του Δείγματος

	ΠΦΣ	ΜΧ	ΔΠ	%Απ	ΜΓ	ΑΙΚ	ΑΛΚ	ΜΠΚ	ΓΡ	ΚΤΕν	ΚΤΠΕν
ΠΦΣ	1	0,067	-0,243 ***	-0,187 ***	0,371 ***	0,177 **	0,493 ***	0,206 ***	0,177 **	0,190 ***	0,055
ΜΧ	0,067	1	-0,146 **	-0,131 *	0,073	-0,066	-0,007	-0,030	-0,118 *	0,039	0,026
ΔΠ	-0,243 ***	-0,146 **	1	0,195 ***	0,113	-0,264 ***	-0,160 **	-0,079	-0,036	-0,336 ***	-0,231 ***
%Απ	-0,187 ***	-0,131 *	0,195 ***	1	0,024	0,170 **	-0,608 ***	-0,100	-0,012	-0,017	-0,006
ΜΓ	0,371 ***	0,073	0,113	0,024	1	0,000	-0,001	0,277 ***	0,161 **	-0,001	-0,080
ΑΙΚ	0,177 **	-0,066	-0,264 ***	0,170 **	0,000	1	0,108	0,048	-0,051	0,126 *	0,160 **
ΑΛΚ	0,493 ***	-0,007	-0,160 **	-0,608 ***	-0,001	0,108	1	0,227 ***	0,092	0,081	0,045
ΜΠΚ	0,206 ***	-0,030	-0,079	-0,100	0,277 ***	0,048	0,227 ***	1	0,055	-0,180 ***	-0,051
ΓΡ	0,177 **	-0,118 *	-0,036	-0,012	0,161 **	-0,051	0,092	0,055	1	-0,099	-0,019
ΚΤΕν	0,190 ***	0,039	-0,336 ***	-0,017	-0,001	0,126 *	0,081	-0,180 ***	-0,099	1	0,227 ***
ΚΤΠΕν	0,055	0,026	-0,231 ***	-0,006	-0,080	0,160 **	0,045	-0,051	-0,019	0,227 ***	1

* $p<0,10$, ** $p<0,05$, *** $p<0,01$

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ

3.1 ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ 1^{ΟΥ} ΜΟΝΤΕΛΟΥ

Στα πλαίσια του Πίνακα 5 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της εκτίμησης του μοντέλου των Chen et al. (2010) και οι σχετικοί διαγνωστικοί έλεγχοι αυτού.

Πίνακας 5: Εκτίμηση και Διαγνωστικοί Έλεγχοι του 1^{ου} Μοντέλου

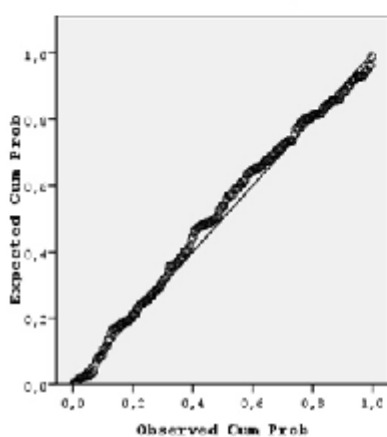
	b_i	t	VIF
b_0	-0,116 (0,122)	-0,950	
AIK	0,026 * (0,015)	1,769	1,130
MX	0,000 (0,010)	0,394	1,073
ΔΠ	-0,176 * (0,096)	-1,835	1,692
ΜΓ	0,043 *** (0,007)	6,054	1,104
Κ	0,119 (0,084)	1,410	1,103
Υ	-0,011 (0,045)	-0,240	1,311
Π	-0,017 (0,047)	-0,351	1,211
Τ	-0,251 ** (0,097)	-2,588	1,605
<u>Λοιποί Διαγνωστικοί Έλεγχοι</u>			
Στατιστική F - ANOVA		9,111	
Συντελεστής Προσδιορισμού (R^2)		0,517	
Durbin - Watson Στατιστική		1,898	

* $p < 0,10$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$

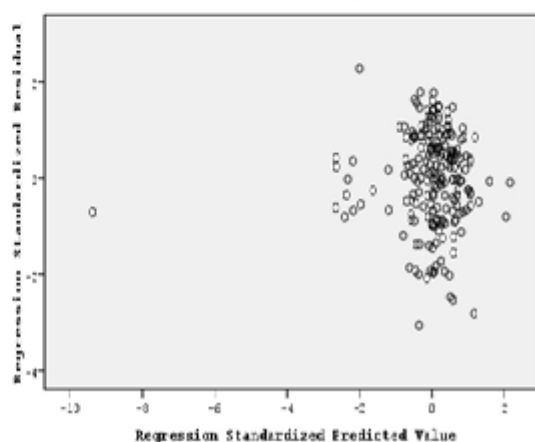
Στις παρενθέσεις εμφανίζονται τα τυπικά σφάλματα

Διαγνωστικά Διαγράμματα Καταλοίπων

Ποσοστιαίας - Ποσοστιαίας για την Κανονικότητα

Στίκτόγραμμα για την Ετεροσκεδαστικότητα

Η αρχική εκτίμηση του πρώτου μοντέλου έχει ως εξής:

$$ΠΦΣ_i = -0,116 + 0,026 AIK_i + 0,000 MX_i - 0,176 ΔΠ_i + 0,043 ΜΓ_i + 0,119 K_i - 0,011 Y_i - 0,017 Π_i - 0,251 T_i + e_i$$

Το μοντέλο αυτό είναι στατιστικά σημαντικό στο σύνολό του ($F_{8,200}=9,111$, $p<0,01$), γεγονός που σημαίνει ότι ο συντελεστής προσδιορισμού είναι στατιστικά σημαντικός. Επομένως, εξηγείται το 51,70% της μεταβλητότητας του ποσοστού φορολογικής συμμόρφωσης. Επιπλέον, δεν παρουσιάζονται σημάδια ετεροσκεδαστικότητας, εφόσον από το στικτόγραμμα δεν εμφανίζεται κάποια συγκεκριμένη τάση, ενώ τα κατάλοιπα κατανέμονται κανονικά σύμφωνα με το διάγραμμα ποσοστιαίας – ποσοστιαίας. Αντιστοίχως, δεν εμφανίζονται σημάδια αυτοσυσχέτισης ($1,78 < DW = 1,898 < 2,22$) ούτε και πολυσυγγραμμικότητας ($1 < VIF < 2$).

Όσον αφορά τη στατιστική σημαντικότητα των επιμέρους μεταβλητών παρατηρείται ότι στατιστικά σημαντική είναι η επίδραση που ασκούν στο ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης οι κάτωθι μεταβλητές:

- *Η απόδοση ιδίων κεφαλαίων* ($b_1=0,026$, $t_{200}=1,769$, $p<0,10$): Σε επίπεδο εμπιστοσύνης 90% η συγκεκριμένη μεταβλητή εμφανίζεται να επιδρά θετικά στη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, η αύξηση της απόδοσης ιδίων κεφαλαίων κατά μία μονάδα αναμένεται να αυξήσει το ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης κατά 0,026.
- *Ο δείκτης Παγιοποίησης* ($b_3=-0,176$, $t_{200}=-1,835$, $p<0,10$): Σε επίπεδο εμπιστοσύνης 90% η συγκεκριμένη μεταβλητή εμφανίζεται να επιδρά αρνητικά στη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, η αύξηση του δείκτη παγιοποίησης κατά μία μονάδα αναμένεται να μειώνει το ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης κατά 0,176.

- Το μέγεθος της επιχείρησης ($b_4=0,043$, $t_{200}=6,054$, $p<0,01$): Σε επίπεδο εμπιστοσύνης 90% η συγκεκριμένη μεταβλητή εμφανίζεται να επιδρά θετικά στη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, η αύξηση του μεγέθους της επιχείρησης ως λογάριθμο του ενεργητικού κατά μία μονάδα αναμένεται να αυξήσει το ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης κατά 0,043.
- Ο κλάδος των τουριστικών εταιριών ($b_8=-0,251$, $t_{200}=-2,588$, $p<0,05$): Σε επίπεδο εμπιστοσύνης 90% η συγκεκριμένη μεταβλητή εμφανίζεται να επιδρά αρνητικά στη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, οι εταιρίες του τουριστικού κλάδου αναμένεται να παρουσιάζουν ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης 0,251 μικρότερο από τις επιχειρήσεις των υπολοίπων κλάδων.

Κατόπιν τούτων η εκτίμηση του μοντέλου έχει ως εξής:

$$ΠΦΣ_i = 0,026 ΑΙΚ_i - 0,176 ΔΠ_i + 0,043 ΜΓ_i - 0,251 T_i + e_i$$

Συνοψίζοντας, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του πρώτου μοντέλου το μέγεθος και η απόδοση ιδίων κεφαλαίων εμφανίζονται να επιδρούν θετικά, ενώ ο δείκτης παγιοποίησης και ο κλάδος τουρισμού αρνητικά στη φορολογική συμμόρφωση των εταιριών. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι ο σταθερός όρος του εκτιμώμενου μοντέλου παρουσιάζεται στατιστικά μη σημαντικός ($b_0=-0,116$, $t_{200}=-0,950$, $p>0,10$).

3.2 ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ 2^{ΟΥ} ΜΟΝΤΕΛΟΥ

Στα πλαίσια του Πίνακα 6 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της εκτίμησης του μοντέλου των Richardson et al. (2014) και οι σχετικοί διαγνωστικοί έλεγχοι αυτού.

Πίνακας 6: Εκτίμηση και Διαγνωστικοί Έλεγχοι του 1^{ου} Μοντέλου

	b _i	t	VIF
b ₀	-0,158 (0,103)	-1,542	
ΜΧ	0,001 (0,001)	1,289	1,073
ΜΓ	0,037 *** (0,006)	6,409	1,079
%Απ	1,206 *** (0,367)	3,284	1,785
ΑΛΚ	1,631 *** (0,176)	9,258	1,713
Κ	0,085 (0,070)	1,210	1,087
Υ	-0,090 ** (0,038)	-2,378	1,329
Π	-0,050 (0,040)	-1,255	1,242
Τ	-0,335 *** (0,067)	-5,009	1,077
Λοιποί Διαγνωστικοί Έλεγχοι			
Στατιστική F - ANOVA		23,374	
Συντελεστής Προσδιορισμού (R ²)		0,695	
Durbin - Watson Στατιστική		2,023	

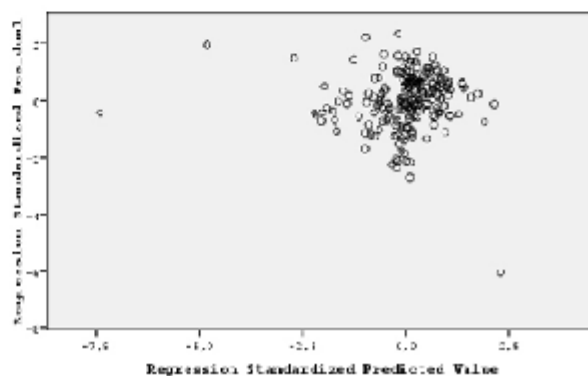
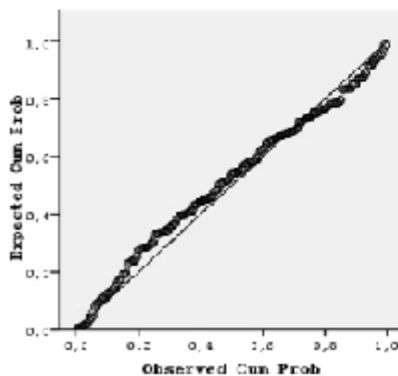
* p < 0,10, ** p < 0,05, *** p < 0,01

Στις παρενθέσεις εμφανίζονται τα τυπικά σφάλματα

Διαγνωστικά Διαγράμματα Καταλοίπων

Ποσοστιαίας - Ποσοστιαίας για την Κανονικότητα

Στικτόγραμμα για την Ετεροσκεδαστικότητα

Η αρχική εκτίμηση του δεύτερου αυτού μοντέλου έχει ως εξής:

$$ΠΦΣ_i = -0,158 + 0,01 ΜΧ_i + 0,037 ΜΓ_i + 1,206 \%Απ_i + 1,631 ΑΛΚ_i + 0,085 Κ_i - 0,09 Υ_i - 0,050 Π_i - 0,335 Τ_i + e_i$$

Το μοντέλο αυτό είναι στατιστικά σημαντικό στο σύνολό του (F_{8,200}=23,374, p<0,01), γεγονός που σημαίνει ότι ο συντελεστής προσδιορισμού είναι στατιστικά σημαντικός. Επομένως, εξηγείται το 69,50% της μεταβλητότητας του ποσοστού φορολογικής συμμόρφωσης. Επιπλέον, δεν παρουσιάζονται σημάδια

ετεροσκεδαστικότητας, εφόσον από το στικτόγραμμα δεν εμφανίζεται κάποια συγκεκριμένη τάση, ενώ τα κατάλοιπα κατανέμονται κανονικά σύμφωνα με το διάγραμμα ποσοστιαίας – ποσοστιαίας. Αντιστοίχως, δεν εμφανίζονται σημάδια αυτοσυσχέτισης ($1,78 < DW = 2,023 < 2,22$) ούτε και πολυσυγγραμμικότητας ($1 < VIF < 2$).

Όσον αφορά τη στατιστική σημαντικότητα των επιμέρους μεταβλητών παρατηρείται ότι στατιστικά σημαντική είναι η επίδραση που ασκούν στο ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης οι κάτωθι μεταβλητές:

- *Το μέγεθος της επιχείρησης* ($b_2=0,037$, $t_{200}=6,409$, $p<0,01$): Σε επίπεδο εμπιστοσύνης 99% η συγκεκριμένη μεταβλητή εμφανίζεται να επιδρά θετικά στη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, η αύξηση του μεγέθους της επιχείρησης ως λογάριθμο του ενεργητικού κατά μία μονάδα αναμένεται να αυξήσει το ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης κατά 0,037.
- *Το ποσοστό των Αποσβέσεων ως ποσοστό του Ενεργητικού* ($b_3=1,206$, $t_{200}=3,284$, $p<0,01$): Σε επίπεδο εμπιστοσύνης 99% η συγκεκριμένη μεταβλητή εμφανίζεται να επιδρά θετικά στη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, η αύξηση των αποσβέσεων ως ποσοστό του ενεργητικού κατά 1 μονάδα αναμένεται να αυξήσει το ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης κατά 1,206.
- *Το λειτουργικό κέρδος ως ποσοστό του ενεργητικού* ($b_4=1,631$, $t_{200}=9,258$, $p<0,01$): Σε επίπεδο εμπιστοσύνης 99% η συγκεκριμένη μεταβλητή εμφανίζεται να επιδρά θετικά στη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, η αύξηση του λειτουργικού κέρδους ως ποσοστό του ενεργητικού κατά 1 μονάδα αναμένεται να αυξήσει το ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης κατά 1,631.
- *Ο κλάδος των εταιριών παροχής υπηρεσιών* ($b_6=-0,090$, $t_{200}=-2,378$, $p<0,05$): Σε επίπεδο εμπιστοσύνης 95% η συγκεκριμένη μεταβλητή εμφανίζεται να επιδρά αρνητικά στη φορολογική συμμόρφωση των

επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, οι εταιρίες παροχής υπηρεσιών αναμένεται να παρουσιάζουν ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης 0,09 μικρότερο από τις επιχειρήσεις των υπολοίπων κλάδων.

- *Ο κλάδος των τουριστικών εταιριών* ($b_8=-0,335$, $t_{200}=-5,009$, $p<0,01$): Σε επίπεδο εμπιστοσύνης 99% η συγκεκριμένη μεταβλητή εμφανίζεται να επιδρά αρνητικά στη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, οι τουριστικές επιχειρήσεις αναμένεται να παρουσιάζουν ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης 0,335 μικρότερο από τις επιχειρήσεις των υπολοίπων κλάδων.

Κατόπιν τούτων η εκτίμηση του μοντέλου έχει ως εξής:

$$ΠΦΣ_i = 0,037 ΜΓ_i + 1,206 \%Απ_i + 1,631 ΑΑΚ_i - 0,09 Y_i - 0,335 T_i + e_i$$

Συνοψίζοντας, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του δεύτερου μοντέλου το μέγεθος, οι αποσβέσεις και το λειτουργικό αποτέλεσμα ως ποσοστό του ενεργητικού εμφανίζονται να επιδρούν θετικά, ενώ οι κλάδοι τουρισμού και παροχής υπηρεσιών αρνητικά στη φορολογική συμμόρφωση των εταιριών. Αξίζει δε και πάλι να σημειωθεί ότι ο σταθερός όρος του εκτιμώμενου μοντέλου παρουσιάζεται στατιστικά μη σημαντικός ($b_0=-0,158$, $t_{200}=-1,542$, $p>0,10$).

3.3 ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ 3^{ΟΥ} ΜΟΝΤΕΛΟΥ

Στα πλαίσια του Πίνακα 7 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της εκτίμησης του τρίτου μοντέλου και οι σχετικοί διαγνωστικοί έλεγχοι αυτού. Υπενθυμίζεται ότι το συγκεκριμένο μοντέλο διαμορφώθηκε και εκτιμήθηκε καθαρά για τους σκοπούς της παρούσης εργασίας.

Η αρχική εκτίμηση του τρίτου αυτού και τελευταίου μοντέλου έχει ως εξής:

$$ΠΦΣ_i = 0,366 + 0,038 ΓΡ_i + 0,047 ΚΤΕν_i + 0,000 ΚΤΠΕν_i + 0,033 ΑΙΚ_i + 0,279 ΜΠΚ_i + 0,002 ΜΧ_i + 0,029 ΔΠ_i + 0,106 Κ_i - 0,100 Υ_i - 0,034 Π_i - 0,0260 Τ_i + e_i$$

Το μοντέλο αυτό είναι στατιστικά σημαντικό στο σύνολό του ($F_{11,197}=5,031$, $p<0,01$), γεγονός που σημαίνει ότι ο συντελεστής προσδιορισμού είναι στατιστικά σημαντικός. Επομένως, εξηγείται το 46,80% της μεταβλητότητας του ποσοστού φορολογικής συμμόρφωσης. Επιπλέον, δεν παρουσιάζονται σημάδια ετεροσκεδαστικότητας, εφόσον από το στικτόγραμμα δεν εμφανίζεται κάποια συγκεκριμένη τάση, ενώ τα κατάλοιπα κατανέμονται κανονικά σύμφωνα με το διάγραμμα ποσοστιαίας – ποσοστιαίας. Αντιστοίχως, δεν εμφανίζονται σημάδια αυτοσυσχέτισης ($1,78 < DW = 1,812 < 2,22$) ούτε και πολυσυγγραμμικότητας ($1 < VIF < 2$).

Πίνακας 7: Εκτίμηση και Διαγνωστικοί Έλεγχοι του 1^{ου} Μοντέλου

	b_i	t	VIF
b_0	0,366 *** (0,061)	5,988	
ΓΡ	0,038 *** (0,014)	2,776	1,067
ΚΤΕν	0,047 *** (0,015)	3,118	1,276
ΚΤΠΕν	0,000 (0,000)	0,248	1,141
ΑΙΚ	0,033 ** (0,015)	2,138	1,137
ΜΠΚ	0,279 *** (0,095)	2,919	1,081
ΜΧ	0,002 (0,001)	1,502	1,077
ΔΠ	0,029 (0,105)	0,281	1,878
Κ	0,106 (0,088)	1,198	1,117
Υ	-0,100 ** (0,047)	-2,128	1,330
Π	-0,034 (0,049)	-0,690	1,226
Τ	-0,260 ** (0,102)	-2,544	1,648
Λοιποί Διαγνωστικοί Έλεγχοι			
Στατιστική F - ANOVA		5,031	
Συντελεστής Προσδιορισμού (R^2)		0,468	
Durbin - Watson Στατιστική		1,812	

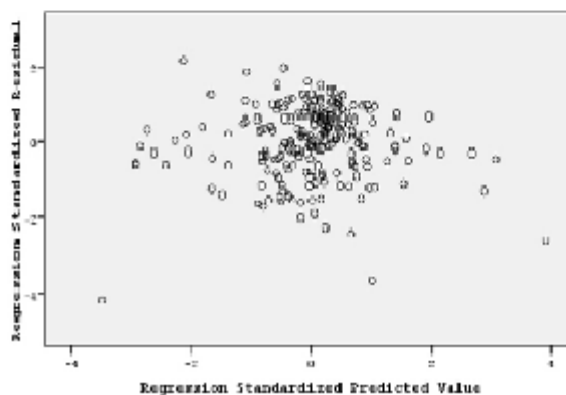
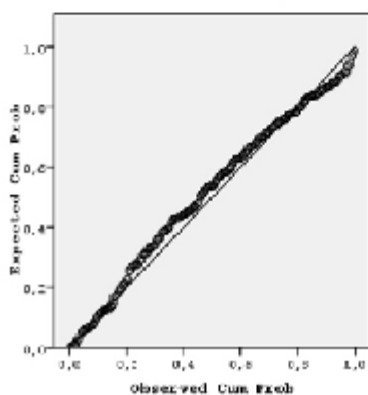
* $p < 0,10$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$

Στις παρενθέσεις εμφανίζονται τα τυπικά σφάλματα

Διαγνωστικά Διαγράμματα Καταλοίπων

Ποσοστιαίας - Ποσοστιαίας για την Κανονικότητα

Στικτόγραμμα για την Ετεροσκεδαστικότητα

Όσον αφορά τη στατιστική σημαντικότητα των επιμέρους μεταβλητών παρατηρείται ότι στατιστικά σημαντική είναι η επίδραση που ασκούν στο ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης οι κάτωθι μεταβλητές:

- Η γενική ρευστότητα ($b_1=0,038$, $t_{197}=2,776$, $p<0,01$): Σε επίπεδο εμπιστοσύνης 99% η συγκεκριμένη μεταβλητή εμφανίζεται να επιδρά θετικά στη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, η αύξηση της γενικής ρευστότητας κατά μία μονάδα

αναμένεται να αυξήσει το ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης κατά 0,038.

- *Η κυκλοφοριακή ταχύτητα του Ενεργητικού* ($b_2=0,047$, $t_{200}=3,118$, $p<0,01$): Σε επίπεδο εμπιστοσύνης 99% η συγκεκριμένη μεταβλητή εμφανίζεται να επιδρά θετικά στη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, η αύξηση της κυκλοφοριακής ταχύτητας του ενεργητικού κατά 1 μονάδα αναμένεται να αυξήσει το ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης κατά 0,047.
- *Η απόδοση ιδίων κεφαλαίων* ($b_4=0,033$, $t_{197}=2,138$, $p<0,05$): Σε επίπεδο εμπιστοσύνης 95% η συγκεκριμένη μεταβλητή εμφανίζεται να επιδρά θετικά στη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, η αύξηση της απόδοσης ιδίων κεφαλαίων κατά 1 μονάδα αναμένεται να αυξήσει το ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης κατά 0,033.
- *Το μικτό περιθώριο κέρδους* ($b_5=0,279$, $t_{197}=2,919$, $p<0,01$): Σε επίπεδο εμπιστοσύνης 99% η συγκεκριμένη μεταβλητή εμφανίζεται να επιδρά θετικά στη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, η αύξηση του μικτού περιθωρίου κέρδους κατά 1 μονάδα αναμένεται να αυξήσει το ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης κατά 0,279.
- *Ο κλάδος των εταιριών παροχής υπηρεσιών* ($b_8=-0,100$, $t_{197}=-2,128$, $p<0,05$): Σε επίπεδο εμπιστοσύνης 95% η συγκεκριμένη μεταβλητή εμφανίζεται να επιδρά αρνητικά στη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, οι εταιρίες παροχής υπηρεσιών αναμένεται να παρουσιάζουν ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης 0,10 μικρότερο από τις επιχειρήσεις των υπολοίπων κλάδων.
- *Ο κλάδος των τουριστικών εταιριών* ($b_{10}=-0,260$, $t_{197}=-2,544$, $p<0,05$): Σε επίπεδο εμπιστοσύνης 95% η συγκεκριμένη μεταβλητή εμφανίζεται να επιδρά αρνητικά στη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, οι τουριστικές επιχειρήσεις αναμένεται να

παρουσιάζουν ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης 0,260 μικρότερο από τις επιχειρήσεις των υπολοίπων κλάδων.

Κατόπιν τούτων η εκτίμηση του μοντέλου έχει ως εξής:

$$ΠΦΣ_i = 0,366 + 0,038 GP_i + 0,047 KTEν_i + 0,033 AIK_i + 0,279 ΜΠΚ_i - 0,100 Y_i - 0,0260 T_i + e_i$$

Συνοψίζοντας, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του τρίτου μοντέλου η γενική ρευστότητα, η κυκλοφοριακή ταχύτητα του ενεργητικού, η απόδοση ιδίων κεφαλαίων και το μικτό περιθώριο κέρδους εμφανίζονται να επιδρούν θετικά, ενώ οι κλάδοι τουρισμού και παροχής υπηρεσιών αρνητικά στη φορολογική συμμόρφωση των εταιριών. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι ο σταθερός όρος του εκτιμώμενου μοντέλου για πρώτη φορά παρουσιάζεται στατιστικά σημαντικός ($b_0=0,366$, $t_{197}=5,988$, $p<0,01$). Επομένως, το ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης που αναμένεται από μία μέση επιχείρηση που δραστηριοποιείται στα πλαίσια της ελληνικής οικονομίας ανέρχεται σε 36,60%. Υπενθυμίζεται ότι το ποσοστό αυτό είναι μικρότερο για τις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών και τουρισμού σύμφωνα με την ανάλυση που προηγήθηκε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

4.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όσον αφορά στη βιβλιογραφική ανασκόπηση της φοροδιαφυγής, τα βασικότερα συμπεράσματα συνοψίζονται συνοπτικά και περιεκτικά στις ακόλουθες γραμμές.

Σύμφωνα με τους Allingham Sandmo (1972), το κύριο πρόβλημα των επιχειρήσεων, και συγκεκριμένα των διευθυντικών στελεχών των επιχειρήσεων, είναι να αποφασίσουν το ποσό του εισοδήματός τους που θα δηλώσει στις φορολογικές αρχές και ποιο ποσό θα αποκρύψουν, ώστε να μεγιστοποιήσουν την αναμενόμενη χρησιμότητά τους.

Οι επιχειρήσεις που φοροδιαφεύγουν απολαμβάνουν μια σειρά από οφέλη, αλλά αναλαμβάνουν και επιπλέον κινδύνους. Από την βιβλιογραφική ανασκόπηση προκύπτει ότι τα κυριότερα οφέλη είναι τα εξής:

- Η εξοικονόμηση φόρου (Chen et al., 2010)
- Η μείωση των μερισμάτων που θα διανεμηθούν (Chen et al., 2010)
- Η απόδειξη ότι η διοίκηση της επιχείρησης λειτουργεί αποτελεσματικά και σύμφωνα με τις επιθυμίες των μετόχων (Chen et al., 2010)
- Υψηλότερες αμοιβές για τα ανώτερα στελέχη (Cheng & Warfield, 2005; Schadewald, 2005).

Αντίστοιχα, τα κόστη για τις επιχειρήσεις που φοροδιαφεύγουν είναι τα εξής:

- Πρόστιμα και άλλες κυρώσεις (Desai & Dharmapala, 2006)
- Κακή φήμη της επιχείρησης
- Πτώση της τιμής της μετοχής (Desai & Dharmapala, 2006)

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την απόφαση για φοροδιαφυγή έχει αποτελέσει αντικείμενο ερευνών, με κυριότερη εκείνη των Allingham και Sandmo (1972). Σύμφωνα με τους Allingham και Sandmo (1972), οι τρεις βασικοί παράγοντες

που επηρεάζουν την φοροδιαφυγή είναι ο οριακός φορολογικός συντελεστής, η πιθανότητα εντοπισμού της φοροδιαφυγής και επιβολής ποινής και το ύψος των ποινών. Άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν την απόφαση των επιχειρήσεων για φοροδιαφυγή είναι οι εξής:

- Οι σχέσεις αντιπροσώπευσης στο εσωτερικό της επιχείρησης (Slemrod, 2004; Desai & Dharmapala, 2006)
- Ο καιροσκοπισμός των διευθυντικών στελεχών (Desai & Dharmapala, 2006)
- Το γεγονός ότι δεν υπάρχουν κυρώσεις από τη μείωση του φόρου (Graham & Tucker, 2005)
- Οι χρηματοδοτικές αποφάσεις, η οργανωσιακή δομή, οι αποφάσεις αναδιάρθρωσης, οι πρακτικές αμοιβών και οι πρακτικές διαχείρισης των κινδύνων (Graham, 2003)

Όσον αφορά τα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων και την σχέση τους με τη φοροδιαφυγή, προέκυψαν τα εξής:

- Οι οικογενειακές επιχειρήσεις φοροδιαφεύγουν σε μικρότερο βαθμό (Chen et al., 2010), αφού θέλουν να προστατέψουν το όνομα της οικογένειας (Casson, 1999)
- Ο βαθμός εσωτερικού ελέγχου και η ιδιοκτησιακή δομή συσχετίζονται με την απόφαση για φοροδιαφυγή (Shakelford & Shevlin, 2001)
- Η κεφαλαιακή δομή επηρεάζει τις αποφάσεις φοροδιαφυγής. Γενικά, υπάρχει η τάση οι επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν ξένα κεφάλαια να φοροδιαφεύγουν λιγότερο (Graham & Tucker, 2005; Richardson et al., 2014).
- Οι επιχειρήσεις με μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς ή επιχειρήσεις σε κλάδους που υπάρχει συνεννόηση φοροδιαφεύγουν περισσότερο (Marrelli & Martina, 1988)
- Η κουλτούρα της επιχείρησης και των διευθυντικών στελεχών επηρεάζουν την φοροδιαφυγή (DeBacker et al., 2013; Bame-Aldred et al., 2013), αφού τα διεφθαρμένα στελέχη φοροδιαφεύγουν περισσότερο.

- Σε όλους τους κλάδους υπάρχει μακροπρόθεσμη φοροδιαφυγή (σε μεγαλύτερο βαθμό σε κλάδους όπως το πετρέλαιο, η εξόρυξη φυσικού αερίου, η ασφάλειες και τα ακίνητα) (Dyregang et al., 2008).
- Το μεγάλο μέγεθος της επιχείρησης, η διατήρηση κεφαλαίων σε φορολογικούς παράδεισους, οι υψηλές αναλογίες των ακινήτων, εγκαταστάσεων και εξοπλισμού, αλλά και η υψηλή μόχλευση, είναι μερικοί από τους παράγοντες που αυξάνουν τις πιθανότητες μακροπρόθεσμης φοροδιαφυγής (Dyregang et al., 2008).
- Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να φοροδιαφύγουν πιο εύκολα (Rego, 2003)

Ο εντοπισμός της φοροδιαφυγής έχει συνδεθεί με την ποιότητα των κερδών που δημοσιεύει η επιχείρηση και τις λογιστικές φορολογικές διαφορές. Γενικά, υπάρχει η άποψη ότι η ποιότητα των κερδών συσχετίζεται αρνητικά με τη φοροδιαφυγή (Lev & Nissim, 2002). Επιπλέον, όταν δίνονται ισχυρά κίνητρα για αύξηση της απόδοσης στα διευθυντικά στελέχη τείνει να αυξάνεται η φοροδιαφυγή (Healy, 1985; Desai & Dharmapala, 2004; Cheng et al., 2009; Armstrong et al., 2012).

Πολλές ήταν οι έρευνες που ασχολήθηκαν με τη σχέση μεταξύ φοροδιαφυγής και διαχείρισης (ή χειραγώγησης) των κερδών (Manzon & Plesko, 2002; Hanlon, 2003; Desai & Dharmapala, 2004). Επιπλέον, η διαχείριση κερδών και η φοροδιαφυγή σχετίζονται με τις λογιστικές διαφορές, οι οποίες αποτελούν σήμα κινδύνου (Sloan, 1996; Hanlon, 2002; 2003; Desai & Dharmapala, 2004; Palepu, Healy & Bernard, 2000). Οι λογιστικές διαφορές έχουν χρησιμοποιηθεί και για την παροχή πληροφοριών σχετικά με τη διαχείριση των δεδουλευμένων και των κερδών (Revsine, Collins & Johnson, 1999; Penman, 2001; Mills & Newberry, 2001; Phillips, Pincus & Rego, 2003; Joos, Pratt & Young, 2000).

Στην περίπτωση της Ελλάδας, οι έρευνες που έλαβαν χώρα στο παρελθόν δείχνουν ότι το μέγεθος της φοροδιαφυγής ανέρχεται περίπου σε 30-40% των φορολογικών εσόδων (Καλυβιανάκης, 1993; Κανελλόπουλος, 1995; Τάτσος, 2001;), γεγονός που κρίνεται ιδιαίτερα ανησυχητικό. Επιπλέον, η Βασαρδάνη (2011) υπογραμμίζει το γεγονός ότι το βάρος της φορολογίας στην Ελλάδα έχουν αναλάβει οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι. Οι κλάδοι με τη μικρότερη φορολογική συμμόρφωση

είναι η ναυτιλία, οι υπηρεσίες, τα είδη πληροφορικής και οι δημόσιες επιχειρήσεις, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό συμμόρφωσης έχουν οι εταιρίες ενοικίασης μεταφορικών μέσων, το λιανικό εμπόριο, η πληροφορική και οι κατασκευές. Επιπλέον, τα χαρακτηριστικά της επιχείρησης που επηρεάζουν θετικά την φοροδιαφυγή είναι κέρδη, τα ίδια κεφάλαια και το ύψος των αποσβέσεων ενώ αρνητική σχέση υπάρχει με το μέγεθος της επιχείρησης (Κανελλόπουλος, 2002).

Στα πλαίσια της εμπειρικής διερεύνησης που υλοποιήθηκε σχετικά την έκταση της φοροδιαφυγής και τους παράγοντες που την επηρεάζουν, τα αποτελέσματά της επιβεβαίωσαν κάποιες προγενέστερες έρευνες, ενώ εμφάνισαν και κάποια στοιχεία που δεν είχαν προκύψει στο παρελθόν. Ξεκινώντας από το δείγμα, η έρευνα στηρίχθηκε σε λογιστικά δεδομένα 209 επιχειρήσεων, οι οποίες είναι είτε μικρομεσαίες είτε μεγάλες, εκτός Χρηματιστηρίου Αθηνών και εκδίδουν λογιστικές καταστάσεις βάσει του Ελληνικού Γενικού Λογιστικού Σχεδίου, για μία περίοδο δεκατριών ετών από το 2001 ως το 2013.

Η στατιστική ανάλυση διενεργήθηκε με την εκτίμηση τριών διαφορετικών παλινδρομήσεων, οι διαγνωστικοί έλεγχοι των οποίων δεν παρουσίασαν προβλήματα. Η εξαρτημένη μεταβλητή και των τριών αυτών μοντέλων ήταν το ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης των επιχειρήσεων, το οποίο προτείνεται από τον Κανελλόπουλο (2002), και υπολογίστηκε πραγματοποιώντας την παραδοχή ότι το μέσο προϊόν φορολογικού ελέγχου ισούται με το μέσο ύψος του λογαριασμού «Φορολογικές διαφορές προηγούμενων χρήσεων». Οι εκτιμήσεις αυτών των παλινδρομήσεων εμφανίζονται αμέσως παρακάτω, στον Πίνακα 8:

Πίνακας 8: Σύνοψη των αποτελεσμάτων των τριών εκτιμηθέντων μοντέλων

	1ο Μοντέλο	2ο Μοντέλο	3ο Μοντέλο
	b_i	b_i	b_i
b₀	-0,116	-0,158	0,366 ***
Γενική Ρευστότητα			0,038 ***
Κυκλοφοριακή Ταχύτητα Ενεργητικού			0,047 ***
Κυκλοφοριακή Ταχύτητα Παγίου Ενεργητικού			0,000
Απόδοση Ιδίων Κεφαλαίων	0,026 *		0,033 **
Μικτό Περιθώριο Κέρδους			0,279 ***
Λειτουργικό Κέρδος ως % Ενεργητικού		1,631 ***	
Μόγλευση	0,000	0,001	0,002

	1ο Μοντέλο	2ο Μοντέλο	3ο Μοντέλο
Δείκτης Παγιοποίησης	-0,176 *		0,029
% των Αποσβέσεων ως προς το Ενεργητικό		1,206 ***	
Μέγεθος	0,043 ***	0,037 ***	
Κλάδος Κατασκευών	0,119	0,085	0,106
Κλάδος Υπηρεσιών	-0,011	-0,090 **	-0,100 **
Κλάδος Παραγωγικών Επιχειρήσεων	-0,017	-0,050	-0,034
Κλάδος Τουριστικών Επιχειρήσεων	-0,251 **	-0,335 ***	-0,260 **
Συντελεστής Προσδιορισμού (R ²)	0,517	0,695	0,468

* $p < 0,10$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$

Βάσει των αποτελεσμάτων του παραπάνω πίνακα είναι δυνατή η επιβεβαίωση ή η απόρριψη των διατυπωμένων ερευνητικών υποθέσεων.

Ερευνητική Υπόθεση 1: Η μόχλευση της επιχείρησης επιδρά θετικά στην έκταση της φοροδιαφυγής.

Από το σύνολο της ανάλυσης που προηγήθηκε, ο αριθμοδείκτης της μόχλευσης δεν εμφανίστηκε σε κανένα από τα τρία μοντέλα στατιστικά σημαντικός γεγονός που οδηγεί στην απόρριψη της συγκεκριμένης υπόθεσης. Στα πλαίσια, επομένως, της παρούσης εργασίας συμπεραίνεται ότι η μόχλευση δεν επιδρά στην απόφαση της επιχείρησης για εφαρμογή πρακτικών και πολιτικών φοροδιαφυγής. Το συγκεκριμένο συμπέρασμα έρχεται σε αντίθεση με αρκετές προγενέστερες μελέτες, οι οποίες υποστήριζαν ότι υπάρχει η τάση οι επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν ξένα κεφάλαια να φοροδιαφεύγουν λιγότερο (Graham & Tucker, 2005; Richardson et al., 2014).

Ερευνητική Υπόθεση 2: Η περιουσιακή διάρθρωση της επιχείρησης επιδρά θετικά στην έκταση της φοροδιαφυγής.

Η περιουσιακή διάρθρωση εμφανίστηκε, στα πλαίσια της ανάλυσης που προηγήθηκε, να επιδρά θετικά στο ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης μίας επιχείρησης εάν αυτήν εκφραζόταν από το ποσοστό αποσβέσεων ως προς το ενεργητικό και αρνητικά σε αυτό αν αυτήν εκφραζόταν ως δείκτης παγιοποίησης. Συμπεραίνεται, επομένως, ότι αφενός όσο αυξάνεται το ύψος του παγίου ενεργητικού μίας επιχείρησης και αφετέρου αυξάνεται η παλαιότητα των παγίων περιουσιακών στοιχείων, και άρα το ύψος των ετήσιων αποσβέσεων, μειώνεται η φορολογική της συμμόρφωση, δηλαδή αυξάνεται το ύψος της φοροδιαφυγής. Το γεγονός αυτό μας

οδηγεί στην αποδοχή της συγκεκριμένης πρότασης και έρχεται σε συμφωνία με παλαιότερες μελέτες που υποστήριζαν ότι οι υψηλότερες αναλογίες ακινήτων, εγκαταστάσεων και εξοπλισμού και οι υψηλότερες αποσβέσεις αυξάνουν την πιθανότητα μακροπρόθεσμης φοροδιαφυγής (Dyrenge et al., 2008; Κανελλόπουλος, 2002).

Ερευνητική Υπόθεση 3: Η αποτελεσματικότητα της επιχείρησης επιδρά αρνητικά στην έκταση της φοροδιαφυγής.

Η αποτελεσματικότητα της επιχείρησης είτε αυτήν εκφράστηκε ως κυκλοφοριακή ταχύτητα του ενεργητικού είτε ως κυκλοφοριακή ταχύτητα του παγίου ενεργητικού εμφανίστηκε να επιδρά θετικά στο ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης των επιχειρήσεων, δηλαδή αρνητικά στην έκταση της φοροδιαφυγής, γεγονός που επιβεβαιώνει αυτήν την ερευνητική υπόθεση. Η συγκεκριμένη υπόθεση στηρίχθηκε στην παραδοχή ότι οι αποτελεσματικότερες επιχειρήσεις δεν έχουν ανάγκη να φοροδιαφεύγουν. Θεωρώντας ότι οι αποτελεσματικότερες επιχειρήσεις δε χρειάζονται κανενός είδους αναδιάρθρωσης, το συγκεκριμένο συμπέρασμα έρχεται σε συμφωνία με τον Graham (2003), η έρευνα του οποίου υποστήριξε ότι οι εταιρίες που χρίζουν αναδιάρθρωσης αυξάνουν τη φοροδιαφυγή τους.

Ερευνητική Υπόθεση 4: Το μέγεθος της επιχείρησης επιδρά αρνητικά στην έκταση της φοροδιαφυγής.

Η επίδραση του μεγέθους εμφανίστηκε θετική στο ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης της επιχείρησης, γεγονός που επιβεβαιώνει την παρούσα ερευνητική υπόθεση, εφόσον σημαίνει ότι οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις ασκούν σε μικρότερη έκταση πρακτικές και πολιτικές φοροδιαφυγής. Το συμπέρασμα αυτό έρχεται σε αντίθεση με προγενέστερες μελέτες οι οποίες υποστήριζαν το αντίθετο. Οι έρευνες, όμως, αυτές ασχολήθηκαν με πολύ μεγάλες επιχειρήσεις εφόσον αναφέρονται είτε σε πολυεθνικές (Rego, 2003), είτε σε εταιρίες που μπορούν να καταφύγουν ελεύθερα σε φορολογικούς παραδείσους (Dyrenge et al, 2008) είτε σε επιχειρήσεις με μεγάλα μερίδια αγοράς (Marrelli & Martina, 1998). Αυτού του είδους οι επιχειρήσεις δε συμπεριλήφθησαν στην παρούσα έρευνα, γεγονός που μπορεί να εξηγήσει τη συγκεκριμένη διαφοροποίηση. Επομένως, όσο μία μικρή επιχείρηση αυξάνει το μέγεθός της εμφανίζεται να μειώνει την έκταση της ασκούμενης από αυτήν

φοροδιαφυγή, καθώς προσελκύει συνεχώς και περισσότερο το ενδιαφέρον των ελεγκτικών αρχών. Δε συμβαίνει, όμως, το ίδιο, σύμφωνα με τις υπόλοιπες μελέτες, εάν το μέγεθος της επιχείρησης γίνει τόσο μεγάλο που να ασκεί σημαντική επίδραση στον κλάδο του προϊόντος ή να μπορεί να ασκήσει φορολογικές πρακτικές φοροδιαφυγής στις οποίες εμπλέκονται μεταφορές κεφαλαίου σε φορολογικούς παραδείσους.

Ερευνητική Υπόθεση 5: Η ρευστότητα της επιχείρησης επιδρά αρνητικά στην έκταση της φοροδιαφυγής.

Η ρευστότητα της επιχείρησης εμφανίζεται να επιδρά θετικά στο ύψος της φορολογικής συμμόρφωσης των επιχειρήσεων, γεγονός που επιβεβαιώνει την τρέχουσα ερευνητική υπόθεση. Επομένως, οι εταιρίες που έχουν επάρκεια βραχυπρόθεσμων κεφαλαίων τείνουν να φοροδιαφεύγουν λιγότερο σε σύγκριση με τις επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν προβλήματα ρευστότητας.

Ερευνητική Υπόθεση 6: Η κερδοφορία της επιχείρησης επιδρά αρνητικά στην έκταση της φοροδιαφυγής.

Η αύξηση της κερδοφορίας της επιχείρησης οδηγεί σε υψηλότερους βαθμούς φορολογικής συμμόρφωσης, δηλαδή σε μικρότερη έκταση της φοροδιαφυγής. Το συμπέρασμα αυτό απορρίπτει τη συγκεκριμένη ερευνητική υπόθεση. Ως προς παλαιότερες έρευνες που συσχετίζουν τη φοροδιαφυγή με την κερδοφορία, υπάρχουν και οι δύο απόψεις: και εκείνες που υποστηρίζουν τη θετική τους σχέση και έρχονται σε διαφωνία με την παρούσα έρευνα (Κανελλόπουλος, 2002) και εκείνες που υποστηρίζουν την αρνητική τους σχέση και έρχονται σε συμφωνία με την παρούσα έρευνα (Lev & Nissim, 2002).

Ερευνητική Υπόθεση 7: Η έκταση της φοροδιαφυγής διαφοροποιείται ανάλογα με τον κλάδο οικονομικής δραστηριότητας της επιχείρησης.

Από το σύνολο της στατιστικής ανάλυσης προέκυψε ότι οι εμπορικές επιχειρήσεις, οι κατασκευαστικές επιχειρήσεις και οι παραγωγικές επιχειρήσεις έχουν αναμενόμενο ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης ίσο με 36,60%, ενώ οι επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών και οι τουριστικές επιχειρήσεις χαμηλότερο. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το 3^ο μοντέλο, το αναμενόμενο ποσοστό φορολογικής

συμμόρφωσης για τις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών ανέρχεται σε 26,60% και για τις τουριστικές επιχειρήσεις σε μόλις 10,60%. Έτσι, διαπιστώνεται ότι η φοροδιαφυγή είναι περισσότερο εκτεταμένη στον κλάδο του τουρισμού, ακολουθεί ο κλάδος των υπηρεσιών και οι υπόλοιποι κλάδοι μαζί, γεγονός που επιβεβαιώνει την ερευνητική υπόθεση 7. Επιπλέον, το συμπέρασμα αυτό έρχεται σε συμφωνία με παλαιότερες έρευνες που χαρακτήριζαν τον κλάδο των υπηρεσιών ως κλάδο με τη μικρότερη φορολογική συμμόρφωση, ενώ τον κλάδο του εμπορίου ως εκείνη με υψηλή φορολογική συμμόρφωση (Κανελλόπουλος, 2002)

Τέλος, αξίζει σε αυτό το σημείο να αναφερθεί και το εξής. Σύμφωνα με το 3^ο μοντέλο, το αναμενόμενο ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης των επιχειρήσεων ανέρχεται σε 36,60%, γεγονός που σημαίνει ότι το ποσοστό φοροδιαφυγής ανέρχεται σε 65,40%. Το ποσοστό αυτό είναι σημαντικά υψηλότερο σε σύγκριση με παλαιότερες μελέτες, οι οποίες υπολόγιζαν το ποσοστό φοροδιαφυγής σε 30-40% (Καλυβιανάκης, 1993; Κανελλόπουλος, 1995; Τάτσος, 2001). Η διαφοροποίηση αυτήν μπορεί να εξηγηθεί με δύο τρόπους. Πρώτον, οι παραπάνω συγγραφείς υπολόγιζαν το ποσοστό της φοροδιαφυγής στο σύνολο των επιχειρήσεων. Σύμφωνα, λοιπόν, και με το συμπέρασμα που προέκυψε παραπάνω για το μέγεθος της επιχείρησης, οι μικρότερες επιχειρήσεις τείνουν να εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά φοροδιαφυγής, το οποίο εξηγεί επαρκώς τη συγκεκριμένη διαφοροποίηση. Δεύτερον, η φοροδιαφυγή στην ελληνική οικονομία πήρε πολύ μεγάλες διαστάσεις κατά τη δεκαετία 2000-2010 και, για το λόγο αυτό, αποτελεί και έναν βασικό παράγοντα αντιμετώπισης των κρατικών φορολογικών και ελεγκτικών αρχών κατά το τρέχον πρόγραμμα εξόδου της οικονομίας από την κρίση. Με δεδομένο ότι η παρούσα μελέτη στηρίχθηκε σε δεδομένα αυτής ακριβώς της περιόδου, συμπεραίνεται ότι το ποσοστό φοροδιαφυγής μπορεί και να διπλασιάστηκε μεταξύ της δεκαετίας 1990-200 και 2000-2010.

4.2 ΣΥΝΟΨΗ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής προϋποθέτει την υιοθέτηση μίας σειράς πολιτικών, οι οποίες αφορούν τις ακόλουθες τρεις βασικές θεματικές ενότητες (Τράπεζα της Ελλάδας, 2010):

- Την απλοποίηση της νομοθεσίας και εξορθολογισμό του ρυθμιστικού πλαισίου,
- Την αναδιάρθρωση και κινητοποίηση της φορολογικής διοίκησης και
- Την αλλαγή της φορολογικής νοοτροπίας και του συστήματος κινήτρων για φορολογική συνέπεια και συμμόρφωση.

Η καταπολέμηση της φορολογικής απάτης και φοροδιαφυγής καθιστά αναγκαία τη λήψη μέτρων τόσο σε εθνικό, όσο και σε ευρωπαϊκό ή και παγκόσμιο επίπεδο. Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση έχει επιφέρει υψηλό όγκο διασυνοριακών συναλλαγών, με μεγάλα οφέλη για τους πολίτες και τις επιχειρήσεις της Ευρώπης. Ταυτόχρονα, όμως, δημιούργησε και προκλήσεις για τις φορολογικές αρχές των κρατών-μελών, οι οποίες πρέπει να συνεργάζονται πιο συχνά και να ανταλλάσσουν πληροφορίες. Η παγκοσμιοποίηση και η ταχύτητα μεταφοράς κεφαλαίων, εμπορικών ροών, τεχνογνωσίας, προσωπικού και γενικά η ταχύτητα μεταφοράς όλων των παραγωγικών συντελεστών στην σύγχρονη οικονομία, δημιουργούν νέα και ακόμα πιο σύνθετα προβλήματα για τις φορολογικές αρχές. Η αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων και προκλήσεων είναι δύσκολη ακόμα και για κράτη με μεγάλη οικονομική δύναμη όπως η ΗΠΑ, η Ιαπωνία κλπ, πόσο μάλλον για την Ελλάδα. Τα κράτη μέλη μπορούν να αντιμετωπίσουν πιο αποτελεσματικά αυτές τις προκλήσεις εάν συνεργαστούν στο σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναπτύξει μία σειρά εργαλείων για τη βελτίωση της επίδοσης των κρατών μελών στον τομέα της καταπολέμησης της φοροδιαφυγής. Σε αυτά περιλαμβάνεται η νομοθεσία της ΕΕ σχετικά με τη βελτίωση της διαφάνειας, της ανταλλαγής πληροφοριών και της διοικητικής συνεργασίας, οι συντονισμένες δράσεις προς τα κράτη μέλη και οι ειδικές ανά χώρα συστάσεις. Επιπλέον, η Επιτροπή υπέβαλε σχέδιο δράσης στο οποίο παρατίθενται βασικές πρωτοβουλίες για

την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής στον τομέα της άμεσης και έμμεσης φορολογίας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013).

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι στα πλαίσια της παρούσας έρευνας προέκυψαν ως βασικά συμπεράσματα τα εξής:

1. Το μέσο ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης ανέρχεται σε 36,60% και είναι ακόμα μικρότερο για τις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών και του κλάδου τουρισμού.
2. Η φοροδιαφυγή αυξάνεται όσο:
 - a. Μειώνεται η ρευστότητα της επιχείρησης
 - b. Μειώνεται η αποτελεσματικότητα της επιχείρησης.
 - c. Μειώνεται η κερδοφορία της επιχείρησης.
 - d. Μειώνεται το μέγεθος της επιχείρησης
 - e. Αυξάνονται τα πάγια περιουσιακά στοιχεία και η παλαιότητά τους.

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι το σύνολο των παραπάνω διενεργήθηκαν στα πλαίσια μίας ιδιαίτερα δύσκολης οικονομικής συγκυρίας. Η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε φάση αναδιάρθρωσης κατόπιν μίας πολύ έντονης κρίσης χρέους από την οποία ταλανίστηκε το σύνολο των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε αυτήν. Οι μεταβολές που συντελούνται αναμένεται να επιδράσουν και στα μεγέθη της φοροδιαφυγής και της φορολογικής συμμόρφωσης των επιχειρήσεων. Για το λόγο αυτό κρίνεται απαραίτητη η μελλοντική επανάληψη της έρευνας, προκειμένου να εντοπιστεί ο τρόπος που επέδρασε η κρίση χρέους στη φορολογική τους συμπεριφορά. Επιπλέον, προτείνεται σε μελλοντικούς συγγραφείς η αναζήτηση των επιδράσεων αυτών σε κάθε κλάδο ξεχωριστά, με μεγαλύτερο δείγμα σε κάθε κλάδο ώστε να επιβεβαιωθούν τα παροντικά συμπεράσματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Allingham M. Sandmo, A., 1972. Income tax evasion: a theoretical analysis. *Journal of Public Economics*, 1, pp. 323-338.

Armstrong, C. S., Blouin, J. L., Larcker, D. F., 2012. The incentives for tax planning. *Journal of Accounting and Economics*, 53, pp. 391-411.

Bame-Aldred, C. W., Cullen, J. B., Martin, K. D., Parboteah, K. P., 2013. "National culture and firm-level tax evasion. *Journal of Business Research*, 66 (3), pp. 390–396.

Bosco L. Mittone, L., 1997. Tax evasion and moral constraints: some experimental evidence. *Kyklos*, 50 (3), pp. 297-324.

Casson, M., 1999. The economics of family firms. *Scandinavia Economic History Review*, 47, pp. 10–23.

Chen, S., Chen, X., Cheng, Q., 2008. Do family firms provide more or less voluntary disclosure?. *Journal of Accounting Research*, 46, pp. 499–536.

Chen, S., Chen, X., Cheng, Q., Shevlin, T., 2010. Are family firms more tax aggressive than non-family firms?. *Journal of Financial Economics*, 95 (1), pp. 41-61.

Cheng, Q., Warfield, T., Ye, T., 2005. Equity incentives and earnings management. *The Accounting Review* 80, pp. 441–476.

Cheng, Q., Warfield, T., Ye, T., 2009. Equity incentives and earnings management: Evidence from the banking industry, Working Paper, June.

Crocker, K. J., Slemrod, J., 2005. Corporate tax evasion with agency costs, *Journal of Public Economics*, 89 (9-10), pp. 1593-1610.

DeAngelo, H. Masulis, R. W., 1980. Optimal Capital Structure under Corporate and Personal Taxation. *Journal of Financial Economics*, 8, pp. 3-29.

DeBacker, J., Heim, B. T., Tran, A., 2012. Importing corruption culture from overseas: Evidence from corporate tax evasion in the United States. *Journal of Financial Economics*, in press, pp. 1-39.

Dechow, P., Richardson, S., Tuna, I., 2003. Why Are Earnings Kinky? An Examination of the Earnings Management Explanation. *Review of Accounting Studies*, 8, pp. 355-384.

Dechow, P., Sloan, R., Sweeney, A., 1995. Detecting Earnings Management. *The Accounting Review*, 70, pp. 193-225.

Desai, M. A., 2005. Corporate tax avoidance and firm value, National Bureau of Economic Research Working Paper No, 11241, March.

Desai, M., Dharmapala, D., 2004. Earnings management and corporate tax shelters. working paper, Harvard University.

Desai, M., Dharmapala, D., 2006. Corporate tax avoidance and high- powered incentives. *Journal of Financial Economics* 79, pp. 145–179.

Dyreng, S. D., Hanlon, M., Maydew, E. L., 2008. Long-run corporate tax avoidance, *The Accounting Review*, 83 (1), pp. 61-82.

European Commission. 2010. *European Employment Observatory Review: Self-employment in Europe*, September.

Graham, J., Tucker, A., 2006. Tax shelters and corporate debt policy. *Journal of Financial Economics* 81, pp. 563–594.

Hanlon, M. 2002. The Persistence and Pricing of Earnings, Accruals, and Cash Flows when Firms Have Large Book-Tax Differences. Working paper.

Hanlon, M., 2003. What Can We Infer About a Firm's Taxable Income from its Financial Statements?. *National Tax Journal*, 56, pp. 831-863.

Healy, P., 1985. The Effect of Bonus Schemes on Accounting Decisions. *Journal of Accounting and Economics*, 7, pp. 85-107.

Jones, J., 1991. Earnings Management During Import Relief Investigations. *Journal of Accounting Research*, 29, pp. 193-228.

Joos, P., Pratt, J., Young, D., 2000. Book-tax Differences and the Value Relevance of Earnings. Working paper, Massachusetts Institute of Technology, Indiana University and Insead.

Lenter, D., Slemrod, J., Shackenford, D., 2003. Public disclosure of corporate tax return information: Accounting, economics and legal perspectives, *National Tax Journal*, 56 (4), pp. 803-830.

Lev, B. and D. Nissim (2002). Taxable Income as an Indicator of Earnings Quality. Working paper.

Manzon, G. B., Jr. Plesko, G. A., 2002. The Relation Between Financial and Tax Reporting Measures of Income. *Tax Law Review*, 55, pp. 175-214.

Marrelli M., Martina, R., 1988. Tax evasion and strategic behaviour of the firm. *Journal of Public Economics*, 37 (1), pp. 55-69.

Matsaganis, M., Flevotomou, M., 2010. Distributional implications of tax evasion in Greece. GreeSE Paper No 31, The Hellenic Observatory, London School of Economics and Political Science, London.

Mills, L. F., Plesko, G. A., 2003. Bridging the reporting gap: a proposal for more informative reconciling of book and tax income, presented at the Conference on 'Public disclosure of corporate tax returns: An academic look at how (and whether) it would work', April 25.

Mills, L., Newberry, K., 2001. The Influence of Tax and Non-Tax Costs on Book-Tax Reporting Differences: Public and Private Firms. *Journal of American Taxation Association*, 23, Spring, pp. 1-19.

Modigliani, F., Miller, M. H., 1958. The Cost of Capital, Corporation Finance, and the Theory of Investment. *American Economic Review*, 48, pp. 261-297.

Palepu, K., Healy, J., Bernard, V., 2000. Business Analysis and Valuation. Using Financial Statements. Southwestern College Publishing, Cincinnati, Ohio.

Penman, S. 2001. *Financial Statement Analysis and Security Valuation*. McGraw-Hill Irwin. New York, New York.

Phillips, J., Pincus, M., Rego, S., 2003. Earnings Management: New Evidence Based on the Deferred Tax Expense, *The Accounting Review*.

Rego, S. O., 2003. Tax avoidance activities of US multinational corporations. *Contemporary Accounting Research*, 20 (4), pp. 805-833.

Revsine, L., Collins, D., Johnson, W. B., 1999. *Financial Reporting and Analysis*. Prentice Hall, Upper Saddle River, NJ.

Richardson, G., Lanis, R., Leung, S. C. M., 2014. Corporate tax aggressiveness, outside directors and debt policy: An empirical analysis, *Journal of Corporate Finance*, 25, pp. 107-125.

Schadewald, M., 2005. Deducting related-party interest and intangible expenses. *The Tax Advisor*, 36, pp. 286–295.

Shackelford, D., Shevlin, T., 2001. Empirical tax research in accounting. *Journal of Accounting and Economics*, 31, pp. 321–387.

Slemrod, J., 2004. The Economics of Corporate Tax Selfishness. *National Tax Journal*, 57(4), pp. 877-899

Sloan, R. 1996. Do Stock Prices Fully Reflect Information in Accruals and Cash Flows About Future Earnings? *The Accounting Review*, 71 (July), pp. 289-315.

Watts, R. Zimmerman, J., 1978 Towards a positive theory of the determination of accounting standards. *Accounting Review*, Jan., pp. 112-134.

Watts, R., 1977. Corporate financial statements, a product of the market and political processes, *Australian Journal of Management*, April, pp. 53-75.

Βασαρδάνη, Μ., 2011. Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Μια γενική επισκόπηση, *Οικονομικό Δελτίο, Τράπεζα της Ελλάδας*, 35, Ιούνιος, σελ. 15-26.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013. Καταπολέμηση της φορολογικής απάτης και της φοροδιαφυγής. Εισήγηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 22ας Μαΐου 2013.

Καλυβιανάκης, Κ., Ξανθάκης, Μ., Λεβέντης, Α., Μανεσιώτης, Β., Θεοδωρόπουλος, Σ., Τραχανάς, Κ., Φλεσιοπούλου, Κ., 1993. Φορολογικό καθεστώς, παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα. Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Κανελλόπουλος Κ., Ι. Κουσουλάκος και Β. Ράπανος, 1995. Παραοικονομία και φοροδιαφυγή: Μετρήσεις και οικονομικές επιπτώσεις. Εκθέσεις Νο. 15, ΚΕΠΕ.

Κανελλόπουλος, Κ. Ν., 2002. Φοροδιαφυγή στις Ανώνυμες εταιρίες: εκτιμήσεις από τις εισαχθείσες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών ΚΕΠΕ, Αθήνα.

Τάτσος Ν., Γκάνος Γ., Μανίκα Β., Τραγάκη Αλ., και Χριστόπουλος ?, 2001. Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα, IOBE, Εκδόσεις Παπαζήση.

Τάτσος, Ν. 2001. Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα. Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.

Χρήστου Κ.Γ. , 2008. Εισαγωγή στην οικονομετρία , Εκδόσεις Σταμούλη